

Die Fakulteit van Opvoedkunde
Guk.

Met komplemente van die Skrywer

23/xii/1930.

HIERDIE EKSEMPLAAR MAG ONDER
GEEN OMSTANDIGHEDEN UIT DIE
BIBLIOTHEEK VERWYDER WORD NIE

UOVS - SASOL-BIBLIOTHEEK

11108441350122000019

VRAAGSTUKKE IN VERBAND
MET DIE HERORGANISASIE
VAN PLATTELANDSONDERWYS
IN DIE
ORANJE VRYSTAAT.

Tesis vir die graad van
MAGISTER EDUCATIONIS
in die Universiteit van Suidafrika,
deur
CECIL JOSEPH GLOETE LEMMER,
Baccalaureus Scientiae, Hoër Diploma in Opvoedkunde,
van die konstituerende Grey-Universiteitskollege,
Bloemfontein. O.V.S.

HIERDIE EKSEMPLAAR MAG ONDER
GEEN OMSTANDIGHEDE UIT DIE
BIBLIOTEEK VERWYDER WORD

Universiteit van die Oranje-Vrystaat
BLOEMFONTEIN

23 MAY 1957

KLAS No. T 370.9683 Lem

No. 33977

BIBLIOTEEK

I N H O U D.

Hoofstuk Een.	Inleiding.	Bladsy 1.
Hoofstuk Twee.	Geskiedkundige Skets van die Ontwikkeling van die Plattelandse Skool in die Oranje Vrystaat.	Bladsy 6.
Hoofstuk Drie.	Die Teenwoordige Status van Plattelandse Onderwys in die Oranje Vrystaat.	Bladsy 19.
Hoofstuk Vier.	Konsolidasie en Vervoer van Skoolkinders.	
	A. In die Verenigde State van Amerika.	Bladsy 55.
	B. In die Oranje Vrystaat. Die Vechtkop-skema.	" 61. " 63.
Hoofstuk Vyf.	Hervorming in die Oranje Vrystaat	" 66.
	Opsomming en Besluit.	" 95.
	Bibliografie	
	Aanhangsel.	

Kaarte en Illustrasies.

Kaart No. 1.	V.S.A. aantoonende konsolidasie.	Bladsy 40a.
" No. 2.	O.V.S. verspreiding van inwoners.	" 74a.
" No. 3.	Heilbron distrik. Voor voorgestelde konsolidasie.	" 75a.
" No. 4.	Heilbron distrik. Na voorgestelde konsolidasie.	" 75b.
Figuur No. 1.		" 63a.
" No. 2.		" "
2 No. 3.		" "
" No. 4.		" "
" No. 5.		" 57a.
" No. 6.		" 61a.
" No. 7.		" 63b.
" No. 8.		" "
" No. 9.		" 2

Figuur No. 10.

" No. 11.

" No. 12.

" No. 13.

" No. 14.

Bladsy 63b.

" 83a.

" "

" 84a.

" 86a.

OPGEDRA AAN WIE MY UINWERSITEITSLOOPBAAN

MOONTLIK GEMAAK HET: M Y O U E R S.

NOTA: Hierdie is 'n kopie van die oorspronklike proefskrif wat ter goedkeuring vir die M.Ed. voorgelê was. Vir sommige van die illustrasies was daar nie duplikate nie, maar hulle weglating doen geensins afbreuk aan die duidelikeheid van die teks nie.

Die skrywer.

H O O F S T U K E E N.

Inleiding.

Gedurende die laaste paar jaar is die hele opvoedkundige stelsel van die Oranje Vrystaat deur vakmanne, sowel as leke, skerp gekritiseer geword. Die plattelandse skool het nie minder moeg deurloop nie en dit kom ons voor, uit die kritiek gelewer, dat die plattelandse skool, meer besonder wanneer dit met die dorpskool vergelyk word, ver aan sy opvoedkundige eise te kort skiet. Hervorming is nodig en die Onderwys Departement van die Oranje Vrystaat, onder die direkteurskap van meneer C.F. Schmidt, B.A., het hierdie toestand van sake terdees besef en gevoel dat die tyd aangebreek het om 'n verandering teweeg te bring. Om aan hierdie voorgenome plan uitvoering te gee word toe besluit om 'n

1)

proef te maak met die konsolidasie van plattelandse skole, en wel te

Vechtkop

1), „Konsolidasie van skole“, beteken, vir die deel van hierdie proefskrif, die proses van samesmelting of konsolidering van 'n aantal kleinere plattelandse skole, met die daarstelling van 'n sentraal geleë skool, wat die hele oppervlakte bedien, vroer gesamentlik deur die klein skole bedien.

„Konsolideerde skool“: 'n skool wat ontstaan uit bogenelde proses van konsolidering.

„Sentralisasie van skole“: is die daarstelling van 'n skool, bekend as 'n „sentrale skool“, sonder samesmelting van ander kleinere skole, om 'n seker streek te dien, groter as die gewoonlik deur 'n plattelandse skool behartig.

2) Vechtkop wat uitgekies was om sentimentele sowel as geografiese redes.

Soos later in die hoofstuk oor die ontwikkeling van die plattelandse skool sal aangetoon word, was die grondidee van hierdie konsolideerde skool om middelbare onderwys³⁾ aan die plattelandse kind, in 'n plattelandse ongewing, te verskaf. Gevolgelik sou vir die Junior-sertifikaat en matrikulasie-eksamens gewerk word. As eerste middelbare assistent is die skrywer in Januarie 1923 daar aangestel.

Hier, te midde van botsende opinies oor die voor- en nadele van konsolidasie het die skrywer al meer en meer in die saak belanggestel, met die gevolg dat hy besluit het om die moontlikhede van konsolidasie van die Vrystaatse plattelandse skole te ondersoek, en die bevindings om te werk in 'n proefskrif vir die magister educationis-graad van die Universiteit van Suidafrika.

Die moeilikhede in verband met hierdie ondersoek was besonder groot daar geen literatuur of vorige ondersoekwerk bestaan oor plattelandse onderwystoestande in die Oranje Vrystaat nie. Alle inligting oor die teenwoordige status moes derhalwe van primêre bronne ingesamel word. Meeste van die gegewens was verkry deur die vraagbriefmetode. Hierdie vraagbriewe (sien Aanhangsel, bladsy) was uitgestuur aan die verskillende

-
- 2) In die distrik Heilbron, 15 myl suid van die dorp. Dit is in 'n digbevolkte streek en is die sentrum van 'n sirkel met $3\frac{1}{2}$ myl straal wat 6 ander skole insluit. In 1834 het die slag van Vechtkop tussen die Voortrekkers en die hordes van Dingaan Silkaats, plaasgevind. Jaarliks word hier op groot skaal feesgevier. (Sien kaart no. 41.)
 - 3) Die meer bepaalde landboustrekking te Vechtkop vandag is 'n later ontwikkeling.

die verskillende prinsipale en assistente en later aangevul uit
gegewens in die Departement en die kantore van die verskillende
skoolraadsekretarisse.

Die vraagbriefmetode is onderhevig aan baie kritiek, maar
tog dien dit uitstekend om algemene indrukke van 'n vraagstuk te kry.
Die waarde van die verkreeë resultate lê dus nie in hulle matematiess
juisheid nie, maar meer in die algemene strekkings wat hulle aantoon.

Al gou was dit duidelik dat weens die uitgestrektheid van die
veld dit onmoontlik sou wees om vraagbriewe aan al die skole in die
provinsie te stuur, en dit was toe besluit om die ondersoek te bepaal
by min of meer tiperende streke. Die Heilbron en Oranjeville
skoolraaddistrikte is digbevolk terwyl die Bloemfonteinse van die
suidelike, meer dunbevolkte streke, verteenwoordigend is. Gevolglik
is die vrae gestuur aan 86 skole en 282 onderwysers in hierdie streke.

Die hoofdoel van die vraagbrief was om gegewens in verband met
die skoolkinders, die onderwysers, die skool, die omgewing en
samelewing op die platteland, in te samel en die syfers wat verkry werd
as gemiddeldes en algemene strekkings te interpreteer. Dit was dus
moontlik gewees om 'n taamlik suiwer idee te vorm van die teenwoordige
plattelandse skool en sy omgewing. Verder is inligting ook ingewin oor
die dorpskole in Oranjeville, Heilbron en Bloemfontein, en hierdie
bykomende gegewens het gedien as 'n basis vir vergelyking tussen die
dorp en plattelandse skool, wat die ondoeltreffendheid van laasgenoemde
nog helderder laat uitkom het.

Verder was die doel van hierdie werk om,

- (a) 'n Kronologiese oorsig van die ontstaan en ontwikkeling
van die plattelandse

van die plattelandse skool in die Oranje Vrystaat te gee.

(b) die mate van ondoeltreffendheid van die plattelandse skool in die O.V.S. te ondersoek en vas te stel,

(c) die opvoedkundige geleenthede van die dorps- en plattelandskind met mekaar te vergelyk,

(d) aan te toon dat die plattelandskind geen spesiale opvoedkundige geleenthede, wat volgens sy omgewing nodig is, geniet nie.

(e) ondersoek in te stel na landelike opvoedkundige geleenthede in die Verenigde State van Amerika,⁴⁾ waar die toestande en probleme baie ooreenkom met die in Suidafrika,

(f) aan te beveel 'n stelsel van konsolidasie en vervoer van skoolkinders vir die Oranje Vrystaat.

(g) die skema te Vechtkop, en die aanbevelings van die Onderwyskommissie van Onderzoek te kritiseer, veral met die oog op hulle voorgestelde konsolidasieplanne.

Veral wil die skrywer klem lê op die feit dat die doel van hierdie proefskrif nie sower is om 'n finale oplossing vir die bestaande probleme te vind nie, maar veel eerder om die weg aan te dui waarlangs 'n oplossing vir die belangrikste probleme moet gesoek word. As hierdie werk enigszins kan bydra om die opvoedkundige geleenthede aan die plattelandskind verskaf, te verbeter, dan is alle arbeid in verband hiermee ryklik

4) Vir hierdie doel is vir inligting aangeklop by die „State Superintendents of Education“ van verskeie State en die Opvoedingsburo, Washington, V.S.A. Die belangstelling getoon en die groot aantal pamflette en omsendbriewe ontvang, was besonder aanmoedigend.

hiermee rykelik beloon gevord.

Ten slotte is dit die skrywer besonder aangenaam om te bedank: die gewese direkteur van onderwys in die O.V.S. meneer C.F. Schmidt, uit vir sy belangstelling en hulp in verband met die instuur van die vraagbriewe en die versameling in die Departement van aanvullende gegewens; die teenwoordige direkteur, meneer S.H. Pollisier, vir inligting in verband met die latere ontwikkelings te Vechtkop en die konsolidasieplanne by ander sentra; die here Keesy, van Heerden, en Otto, skoolraadsekretaris van Heilbron, Oranjeville en Bloemfontein, onderskeidelik, vir die geduldige wyse waarop hulle alle vrae beantwoord het; meneer W.F. Bezuidenhout, sekretaris van die Onderwyskommissie van Onderzoek, vir geleentheid om die getuienis voor die Kommissie afgelyk in te sien; meneer H.W. Kammeyer, sekretaris van die Oranje Vrystaat Onderwysersvereniging, vir die gebruik van dokumente in die besit van die Vereniging; al die hoofde en assistentonderwysers, wat so goedgegunstig hulle tyd opgeoffer het by die invul van die vraagbriewe; sekere Superintendente van Onderwys in die Verenigde State van Amerika, wat so mildelik pamflette gestuur het; meneer C.G. Knight, vroeër hoofonderwyser te Vechtkop, vir baie waardevolle inligting omtrent die ontstaan en vroeë geskiedenis van die skema, en meneer H. Graphorn oor die nuwer loop van sake, te Vechtkop.

Ten laaste my diepe dankbaarheid en waardering aan my vriend en professor, Dr. E. Eybers, M.A., van die Grey-Universiteitskollege, Bloemfontein, wat van die begin, met soveel opoffering hierdie werk gelei, gekritiseer en aangemoedig het.

Windhoek,

C.J.C.L.

Suidwes-Afrika.

September, 1929.

HOOFSTUK TWEE.

Geschiedkundige Skets van die Ontwikkeling van die
Plattelandse Skool in die Oranje Vrystaat.

Dit was nie voor die jaar 1834 dat die eerste geselskap Voortrekkers oor Grootrivier getrek het nie, alhoewel vòòr hierdie tyd, heel waarskynlik, etlike geselskappe trekboere oor die Oranjerivier getrek het in die gebied nou bekend as die Oranje Vrystaat, om gedurende sekere gedeeltes van die jaar nuwe weivelde vir hulle vee te soek. Verdere trekke het plaasgevind gedurende die jare 1843 tot 1845 en hierdie trekgeselskappe het bygedra om die getal Trekkers tussen die Vaal en Oranje te vermeerder.

Onderwys onder die Grensboere of Trekboere was nou verbonde aan die godsdiens, en dit is dan ook maklik te verstaan dat alle onderwys uitsluitelik bedoel was vir die aanneming. Op die platteland van die ou Kaapkolonie, weens gebrek aan gekwalifiseerde onderwysers en die afgeleentheid van die plase, was alle onderwys uitsluitelik in hande van die „overwende meester.“

Die lede van die huisgesin het soms 'n peging aangewend om die A.B.C. aan die kleinere kinders te leer, maar wanneer een van die kinders oud genoeg was om lidmaat te word was 'n onderwyser gehuur, wat dan onderrig gegee het aan al die kinders van die huisgesin vir 'n periode van drie tot ses maande, maar in besonder hom toegelê het op die aannemingskandidaat, sodat hy teen die einde van genoemde tydperk ~~na hy alles~~ 5) stotterend kon lees, sy naam kon teken, en die kerkliedere ken sing.

Dan het alles op die plaas weer sy gewone gang gegaan totdat 'n ander kind moes aangeneem word.

Die „swerwende meester“ of „rendgaande meester“ was 'n bekende figuur in die Afrikaanse volkslewe van daardie dae, en al die ou mense kan een of ander interessante anekdote verhaal van hulle ondervindinge. Meester was gewoonlik 'n persoon wat in sy vroeër lewe een of ander mislukking gehad het. Hy was 'n mislukte soldaat of weggedroste matroos; miskien ook 'n immigraat van ooresee wat hom aan die omstandighede van 'n jong land nie kon aanpas nie, en toe 'n karige bestaan probeer maak het met sy bietjie geleerdheid. Sedelik het hy gewoonlik nie baie hooggestaan nie. Soms het meester gehelp met die plaaswerk. Strywer se vader verhaal dikwels hoe „meester Joons“ een van hulle meesters, wat saelmaker van beroep was, so pragtig die tuiggereedskap in orde gehou het.

Sy beloning was gewoonlik kos en klere of vee of eetware of miskien 'n bietjie van alles, m.a.w., die beloning was so veelzijdig soos die herkoms van meester. Die skoolmeubels was van die eenvoudigste. 'N gewone lang bank met 'n tafel of 'n paar veldstoeltjies het soms diensgedoen. Die A.B.C.-boek, Trap-der-Jugd, die Vraeboek en Bybel was die algemene leerboeke. Leerstof was desnoede uniform, alhoewel die leermetodes verskillend sou gewees het. Maar tenspyte van meester se gebrekkige kennis en primitiewe leermetodes, het hy voldeën aan die eise van sy tyd, d.i. om die kinders 'n bietjie te leer skryf, lees en reken, maar veral voor te berei vir die aanneming.

Die toestand van die onderwys, soos hiebo geskets, op die grense van die Kaapkolonie sou tog nie veel verskil het van die toestande onder die eerste

6) „Meester Jones“ - die kleinspan het hom so geneem.

9
 onder die eerste emigrante in die Oranje Vrystaat nie, en ons kan veilig aanneem dat dieselfde onderwystoestande ook geheers het onder die Trekkers. 'N meer vaste plattelandsonderwystelsel sou later uit hierdie eenvoudige en ongereelde stelsel gebore word, wat hand aan hand ontwikkel het met meer vaste regeringstelsels.

Op 3 Februarie 1848 word die grondgebied, wes van die Drakensberge en tussen die Oranje- en Vaalriviere, deur Groot Brittanje 7) geannekseer en genoem die Oranje Rivier Soevereiniteit. Gedurende hierdie tydperk, soos voorheen, is niks gedoen geword vir onderwys nie en al die toestande was nog identies met toestande in die vroeë trekdae.

Maar 'n ~~nuwe~~ nuwe regeringstelsel sou binnekort in die Oranje Vrystaat ingevoer word, want in 1854 word die Konvensie van Bloemfontein geteken waarby die Britse Regering alle regte op die grondgebied van die Soevereiniteit prysgee, en die Oranje Vrystaat Republiek 8) kom in wording. In die grondwet wat in April 1854 deur die eerste Volksraad goedgekeur word, word spesiaal gerefereer na onderwys:

„30. Die uitbreiding van godsdiens en onderwys 9)
 (ek onderstreep) is 'n kwessie vir die sorg van die Volksraad.

Maar selfs hierna kon nie veel aan die onderwys gedoen word nie, want onrus onder die inboorlinge en moeilikhede in verband met die eerste jare van

7) G.W. Eybers. Bladsy 270.

8) Theal. The Republics. Bladsy 1.

9) Friend of the Freestate. 1854 (ek vertaal)

eerste jare van selfregering, het verhinder dat veel aandag aan die kwessie gegee kom word. Tog was suksesvolle pogings op Bloemfontein aangewend, waar as gevolg van ondersteuning deur Sir George Grey, 10) die Grey Kollege in die lewe gekom het, maar op die platteland was die onderwys baie verwaarloos. Weens die skaarste van onderwysers was die plaasboere geneedsaak om die onderwys van hulle kinders tee te vertrou aan byna enige persoon wat sy dienste aangebied het. Die onderwysers was meesal nog maar van die swervende tyebe en weens die uitgestrektheid van die land en die dun bevolking was dit onmoontlik om van regeringsweë 'n houvas op hierdie mense te kry. Die gevolg was dat die onderwys van die opkomende geslag veel te wense oorgelaat het, nie alleen wat betref die leerstof nie, maar ook wat betref die onderwyser.

Binne ses maande het die Volksraad besef dat 'n saak van soveel gewig soos die onderwys, van staatsweë gekontroleer moet word, want volgens besluit sou voortaan alle aanstellings van onderwysers by die President berus. 11) Die volgende jaar (1855) word plaaslike skoolkomitees gehies wat in hulle gebiede plaaslike kontrole oor die onderwys sou uitoefen, en die ondersoek van aspirant onderwysers sou waarneem.

Maar onderwysake maak stadig vordering en die onderwysregulasies van 1863 sou ons kan beskou as die eerste skoolwet van die Oranje Vrystaat wat opgetrek was „ter behoorlyke regeling der Gouvernements Dorpssehelen.“ 12) In die volgende jaar word hierdie regulasies tot 'n sekere mate geamendeer om die toestande op die platteland te genoot te kom, want tot nog

10) Haacksteen gele op 13 Oktober, 1856.
 11) Volksraad Notule, 9 September 1854. Uit Malherbe. Bl. 357.
 12) Friend of the Freestate. 1863.

kom, want tot nog toe is daar geen peging aangewend geword om te onderskei tussen dorps- en plattelandsonderwys nie. Onderwys sake kon toe weer vir 'n tydlang voortgaan totdat 'n baie sterk drang vir 'n verbeterde stelsel gevoel was, maar eers in 1872, ag jaar later, word die nodige hervorming teweeg gebring.

in

„Every year the session of the Volksraad the subject of Education was piously enlarged upon. The members were often on the point of overcoming their habitual inertia and bringing about a radical change, when some father of the state would get up and say that the resources of the country did not allow it. It would then be decided upon that the matter be postponed till the Estimates were discussed. By the time they got to the Estimates every vestige of enthusiasm had usually disappeared and the matter died a natural death.”
13)

Ordonnansie No. 5 van 1872 het tog eindelik 'n einde gemaak aan hierdie „habitual inertia”. Voorsorg word in hierdie Ordonnansie gemaak vir die instandhou van onderwysers, vir die stigting van skole en vir die onderhou van behoeftige leerlinge. 'N hoofinspekteur van skole sou aangestel word en sy pligte sou insluit die besoek van skole; die ondersoek van die leerlinge; uniformiteit van onderwys deur middel van uniforme skoolboeke en onderwysmetodes en die aanstelling en ontslag van onderwysers. Daar sou vier tipes van skole wees, n.l. Rondgaande-Distrikke-, Wyk- en privaatskole. In elke distrik sou daar 'n skoolkomitee wees wat bestaan uit die landdros, predikant van die Nederduitse Gereformeerde Kerk en drie lede deur die Uitvoerende Komitee genomineer. Die pligte van hierdie komitees was opsig, afneem van halfjaarlikse eksamens, verskaffing van 'n genoegsame voorraad skoolbenodighede, aanstelling van die Wykskool-komitees en die opstel van leerplanne vir die verskillende

vir die verskillende tipes van skole.

Die bepalings van hierdie ordonnansie het sonder effek gebly tot die aanstelling in 1873 van Herwaarde John Brebner, M.A.³ as hoofinspekteur van skole, maar dit ~~was~~ is van besonder belang dat hier, vir die eerste keer in die onderwysgeskiedenis van die Oranje-Vrystaat, definitiewe voorsorg gemaak is vir die onderwysbehoefes van die platteland.

As gevolg van 'n toer van inspeksie aan die begin van sy diens tyd, het Brebner 'n rapport aan die Volksraad voorgelê en beraam ¹⁴⁾ dat 211,350 nodig sou wees om die voorgestelde aanbevelings uit te voer. Die aanbevelings van Ordonnansie No. 5 van 1872 word toe in 'n nuwe onderwyswet ingelyf, n.l. Ordonnansie No. 1 van 1874 en onder hierdie wet word die volgende voorsorg vir die platteland gemaak, en aangesien hier die eerste verskynsels te vinde is van die moderne neiging om platteland en dorp geheel te skei is dit wenslik dat ons die bepalinge nader beskou.

Op die platteland sou drie tipes van skole ontstaan. Die Wyk-skole was gevestigde plattelandse skole met tenminste vyftien leerlinge op die rol. Hierdie skool was gewoonlik op 'n plaas, sentraal geleë, en binne maklik bereik van 'n aantal boerefamilies. Verskuiwing van hierdie klas skool het maar baie selde plaasgevind want dit was gewoonlik geleë waar die landelike bevolking taamlik stabiel was.

Die onderwyser,

14) Malherbe. bl. 366.

Die onderwyser, wat in besit van die derde-klas sertifikaat was, het 'n vaste salaris van £ 100 per jaar ontvang, plus huisvesting, plus skoolfoeie. Die leerplan het die drie R's, sing, aardrykskunde, 15) geskiedenis, Hollands en Engels omsluit.

Die Rondgaande skole was geleë op 'n plaas waar 'n gepégsame getal kinders (tien) en doelmatige huisvesting voorhande was. Die Regering het die huur van die skoolkamer betaal, die onderwyser het 'n salaris van £ 50 tot £ 75 per jaar, plus skoolfoeie, ontvang. Van die eienaar van die plaas was ook verwag om die onderwyser en kinders van afgeleë plase, en wat dus nie daeliks huis-toe kon gaan nie, te herberg. Die onderwyser was gewoonlik in besit van die derde-klas onderwyssertifikaat. Die leerplan het bestaan uit Bybelgeskiedenis, lees, skryf, spel, reken, 'n weinig aardrykskunde en sing. 16)

Hollands was die enigste taal waarin onderrig gegee was. Na ses maande op een plaas te vertoef te hê het die skool na 'n ander standplek verhuis, maar verlof kon verkry word om die skool nog ses maande langer op een plek te hou.

Privaat skole, meesal vir die eienaar se kinders self, het ondersteuning van regeringsweë geniet, onderhewig aan sekere beperkings. Hulle moes ver genoeg van 'n Wykskool wees om nie aan laasgenoemde afbreuk te doen nie, en moes ondersoek word deur 'n persoon deur die skool-inspekteur daartoe gelas. Gereelde onderrig, volgens die leerplan vasgestel, moes

15) Malherbe. Bl. 361 (voetnoot)

16) Bruner. Bl. 65.

vasgestel, moes verskaf word tenminste ses maande voor die ondersoek, 'n hoofdelike bydrae was toegeken en die grootte van die toelaag was bereken volgens die kwalifikasies van die onderwyser; hierdie toelaag was gelykop verdeel tussen die onderwyser en die eienaar van die skool.

Die plaaslike kontrole van die Wyk- en Rondgaande skole was in die hande van die Wykskoolkomitee, wat bestaan het uit vyf lede. Twee was aangestel deur die Staatspresident op aanbeveling van die Inspekteur van Skole en drie deur die stemgeregtigdes van die distrik gekies: ¹⁷⁾ Die lede het vir drie jaar sitting gehad en het eenkeer per kwartaal vergader. Vierkeer per jaar moes hulle die skole onder hulle toesig ondersoek. Die komitee het ook die onderwysers uitgekies wat dan aangestel word deur die Staatspresident op aanbeveling van die Inspekteur van Skole. Amptelike inspeksie moes tenminste eenkeer per jaar plaasvind en alle skole wat staatsondersteuning ontvang het.

Die opleiding van onderwysers was met die oog op drie professionele sertifikate, naamlik die Eerste-, tweede- en Derdeklas-sertifikaat, respektiewelik. Die meeste plaasonderwysers was slegs in besit van die Derdeklas-sertifikaat, maar geen besondere poging is aangewend om onderwysers spesiaal vir die platteland op te lei nie. Dit was nog soos vandag dat onderwysers op die dorpe, vir dorpskole opgelei word om later 'n een-onderwyser plaasskool te moet behartig.

Van tyd tot tyd het 'n aantal ordonnansies klein wysinge aangebring in die onderwyswet van 1874, maar hulle het nie die hooftrekke van die ordonnansie getref nie.

17) Die reg om te stem by hierdie geleentheid was dus nie alleen 'n voorreg van die ouers en voogde, soos nou nie.

ordonnansie nie getref nie.

Op 10 Oktober 1899 word oorlog verklaar tussen die twee Boere Republieke en Groot-Brittanje en met hierdie noodlottige gebeurtenis kom die Brebner-regime ten einde.

Die volgende tabel toon aan die uitgebreidheid van die onderwys in die O.V.S. in 1898, die jaar voor die uitbreek van die oorlog.¹⁸⁾

Soort van skool	Totaal skole	Totaal onderw.	Bywening salarisse	Toelae vir Fooie	Koste per ll. (staf)	
Cevestigde Wykskole	11.	13.	386.	£1367	£484	£4. 15.
Rondgaande skole	144.	144.	3400	£14467	£3942	£5. 8.
Totaal vir platteland	155.	157.	3786.	£15834	£4426	£5. 7.
Totaal vir 19) dorp	40.	133.	4026.	£14476	£9032	£5. 17.
Totaal alle skole.	195.	290.	7812.	£30310	£13458.	£5. 7.
Persentasie plattel. skole	77.8	50.1	46.4	52.3	39.0	-
Persentasie dorpskole.	22.2	49.9	53.6	47.7	60.4	-

As ons hierdie tabel nader beskou en ontleed vind ons dat in 1898 daar al ontwikkel het die toestande wat vandag in die O.V.S. heers, n.l. dat die ondoeltreffende plattelandskole baie duurder is as die meer doeltreffender dorpskole.

In 1898 is 77.8 % van die skole op die platteland en gee onderrig aan slegs 50.1 % van die kinders. Van die skoolfooie kom slegs 39.6 % van die platteland en die res, 60.4 % word deur die dorpe bygedra. Ook as ons

18) Volgens gegewens in Malherbe. bl. 375.

19) Uitsluitende Grey Kollege en Dames Institute „Eunice“.

bygedra. Ook as ons die twee soorte plattelandse skole in aanmerking neem, vind ons dat 3400 uit die 3786, d.i. 89.8 % van die plattelandse kinders in die Rondgaande skole hulle onderrig ontvang. Wat meer is, die Rondgaande skole kos baie meer, want vir hulle is die gemiddelde koste per leerling, bereken op die salarisse van die onderwysers, 25. 8s., terwyl die vir die gevestigde wykskole 24. 15s., bedra. Dis 'n interessante feit wat ons ooral in die onderwysgeskiedenis aantref, omgekeerd dat die doeltreffendheid van 'n skool eweredig is met sy koste, d.i., hoe minder doeltreffend, hoe duurder 'n skool is.

Gedurende die oorlogsperiode, soos verwag kan word, het die hele plattelandskoolstelsel tot stilstand gekom. Die Britse militêre magte het die vrouens en kinders in sogenaamde konsentrasiekampe opgesluit en voorgedoen hier, by die ander moeilikhede en probleme, het nog hom die noodsaaklikheid om die groot aantal kinders, van alle ouderdomme, onderwys te verskaf. In al die kampe is skole geopen en toe die vrede van Vereeniging op 31 Mei 1902 gesluit was, was daar ongeveer 12,000 kinders in die kampskole van die Oranje Rivier Kolonie.

Hierdie oorlogstydperk het nou plek geruim vir 'n periode van rekonstruksie. Die Kroonregering het voor die probleem gestaan om nou weer uit die as van die Brebner-regime 'n permanente skoolstelsel op te bou. Binne ses maande was die plattelandse bevolking terug van die kampe en oor 'n groot oppervlakte versprei. Meeste van die plaasgeboue was tot op hulle fundamente afgebreek of afgebrand en die groot taak om weer die verwoestinge van die oorlog te herstel was inderdaad reusagtig. Onderwysers, skoolgeboue, meubels en ander benodighede was moeilik om te vind. „Ek herinner my die geval van een magistraat,” skryf meneer Gunn, „wat toe hy terugkeer na 'n belangrike dorp, gevra was om stappe te neem om 'n skool te open. Hy telegrafeer toe dat 'n skool dadelik

begin kon word

begin kon word as 'n onderwyser gestuur word, tesame met 'n sak meel,
20)
'n venster en 'n deur."

As hierdie geval ~~was~~ op die dorpe was, wat was nie die toestand op die platteland nie?

Gedurende hierdie rekonstruksietydperk het drie tipes van skole ontstaan, n.l. (a) Dorpskole, (b) Wykskole en (c) plaasskole, d.i. privaatskole wat 'n toelaag van die Regering ontvang het. Die twee laasgenoemde tipes sou in die onderwysbehoefte van die platteland rees voorsien. Tenminste vyf-en-twintig kinders was nodig vir 'n Wykskool en waar die plase baie geïsoleer was, kon plaasskole opgerig word, maar hierdie tipe van skool was nie deur die Regering aangemoedig nie.

Deur die Publieke Onderwysordonnansie van 1903 is die politiese wat tot nou toe deur die Kroonregering gevolg was, saamgevat en verder voorsiening word gemaak vir die daarstelling van 'n onderwysdepartement en die nomineer van skoolkomitees deur die Lt.-Goewerneur van die Kroon-
21)
kolonie. In die volgende jaar word vry onderwys in die O.R.K. ingevoer.

Aangaende plattelandsonderwys is geen nuwe voorsiening gemaak onder hierdie ordonnansie nie. Die Kolonie was verdeel in ses-en-twintig distrikte, wat ooreengeslaan het met die magistratsafdelings;
22)
skoolkomitees was ingestel om onderwys in elke distrik te beheer en hierdie komitees had die reg om die standplekke van skole in die distrik
23)
vas te stel en te verskuif.

20) Hugh Gunn. Education in the O.R.C. (ek vertaal)

21) Hugh Gunn. loc. cit.

22) Hierdie skoolkomitees vergelyk met die teenwoordige skoolrade.

23) 'n Groot fout. Die Departement moes die plekke vasgestel het. Dit sou konsolidasie baie bevorder het.

Die volgende ontwikkeling vindplaas onder die periode van Verantwoordelike Regering en wel deur die Herzog Skoolwet van 1908.

Die Oranje Rivier Kolonie het in die tussentyd verantwoordelike

bestuur gekry en in 1908 het Generaal Hertzog as Minister van Onderwys

verantwoordelik gewees vir 'n onderwyswet met die volgende hooftrekke; 24)

(a) die daarstelling van 'n onderwysdepartement; (b) gedwonge onderwys tussen 7 en 16; (c) re-introduksie van skoolfoois; (d) gelyke regte vir Hollands en Engels en (e) onderrig in Bybelgeskiedenis tot en met St. VI.

Selfs in hierdie ordonnansie het die platteland nog nie tot sy reg gekom nie en selfs nie in die hierop volgende ordonnansies nie. 25)

Dit was eers in 1920 toe die kwessie van doeltreffender plattelandsonderwys

in die Oranje Vrystaat die belangstelling van opvoedkundiges begin geniet

het. Die koerante waaronder prominent „Die Onderwysblad“ en „Die Landbouweekblad“ en talke van ander tydskrifte het van tyd tot tyd

artikels gepubliseer waarin die ondeelttreffendheid van die plattelandse

skool bespreek en hervorming aangeneedig was. Uitstaande was die geroep en landbouonderrys

24) Malherbe. Bl. 381.

25) Die Klassifikasie van Skole en Onderwyserswet van 1910 lê neer 'n duidelike skeidingslyn tussen die verskillende tipes van skole. Die skole was volgens hulle funksie verdeel in (a) Kindergarten, (b) primêre en (c) sekondêre skole. Primêre skole was geleë in die dorpe, en was ook die enigste soort skool in die plattelandstreke. Hierdie wet was in 1913 geamendeer maar neem met die oog op die salarisse van onderwysers. Die 1920 Skoolordonnansie, waaronder die Vrystaatse skole vandag beheer word, maak geen voorsiening, behalwe in sowerre as dit alreeds bestaan het, vir onderwys op die platteland nie.

om landbouonderwys in die skole op die platteland en dorpe van 'n landelike karakter, in te voer. In dieselfde jaar word ook die eerste praktiese stap geneem om 'n verbeterde plattelandskoolstelsel daar te stel, toe die konsolidasie skema te Vechtkeop in aanvang geneem het, wat in gewysigde vorm as die Platteland-Voortsetting of Burgerakool, deur die Onderwyskommissie van Onderzoek, aanbeveel is. Hierdie ontwikkelinge word in 'n volgende hoofstuk bespreek.

H O O F S T U K D R I E

Die Teenwoordige Status van Plattelandsonderwys in die Oranje Vrystaat.

Vir hierdie hoofstuk van die proefskrif is gebruik gemaak van die vraagbriefmetode soos alreeds vermeld in die eerste hoofstuk. Gegewens was ingewin van ~~alle~~ drie skoolraaddistrikte, ²⁶⁾ naamlik Bloemfontein, Heilbron en Oranjeville. Bloemfontein distrik verteenwoordig 'n dunbevolkte streek van die Oranje Vrystaatse platteland, terwyl Heilbron en Oranjeville ongeveer tweekeer so digbevolk ²⁷⁾ is.

Vraagbriewe, in Afrikaans, was uitgestuur, deur middel van die skoolraadsekreterisse, aan alle onderwysers in hierdie streke. Soos verwag het nie al die onderwysers die vraagbriewe ingevul nie, en soms was al die vrae van een vraagbrief nie almal beantwoord nie. Hierdie gebreke was aangevul uit ander bronne, en sodoende 'n taamlike volledige en betroubare aantal gegewens bysamel waarop 'n weergawe, van die periode Junie 1923 tot Junie 1925, opgebou kon word.

Volgens inligting

-
- 26) Heilbron en Oranjeville was één skoolraaddistrik tot Junie 1925
 27) Sensus 1921. Bloemfontein platteland 2.09 per vk. myl; Heilbron platteland 4.27 per vk. myl.

Volgens inligting deur die skoolraadsekretariesse verskaf, was die aantal onderwysers en skole gedurende die tweede kwartaal van 1925 as volg:-

	Onderwysers	skole.
Platteland.	120.	73.
Dorp.	162.	13.
Totaal.	282.	86.

DIE GEGEWENS EN DIE INTERPRETASIE DAARVAN.

Gegewens is beskikbaar vir 268 onderwysers en 85 skole. Dit was onmoontlik om besonderhede te kry van 14 onderwysers en een skool. 28)

Die plattelandskole word as volg ingedeel:-

	Getal skole	Persentasie	Getal kinders	%
Privaat ondersteund	8	11.0	65	2.8
Eeneonderwyser	39	45.2	595	25.2
Twee-onderwyser	26	35.6	1022	43.4
drie- of meer onderwyser	6	8.2	674	28.6
Totaal	79	-	2356	-

Die een- en twee-onderwysersskole tel 59, d.i. 80.8 % van die totale aantal skole. Hierdie skole gee onderrig aan 1617 of 68.6 % van die plattelandse kinders. 29) Die tipiese Vrystaatse plattelandskool het dus een of twee onderwysers.

28) 'N dorpskool.

29) Vir die hele Vrystaat was die getal 15,933 of 84.4 %. Dir. Rap. 1925

A. DIE KINDERS.

(1) Wat is die getal kinders in u skool?

Getal kinders	-10	10 - 20	20 - 30	30 - 40	40 - 50	50 - 60	70 - 80.
Getal skole	8	19	16	11	12	1	1
Getal kinders	98	105	154	175.			
Getal skole	1	1	1	1			

Die getal kinders in 'n skool varieer van 4 tot 175. Die grootste getal skole het 10 - 20 kinders.

(2) Wat is die getal klasse in u skool?

Getal klasse	3	4	5	6	7	8	9
Getal skole.	1	6	7	13	15	29	1

31) Nega-en-twintig skole of 40.3 % het al ag klasse gehad.

Die gemiddelde getal klasse vir 'n skool was tussen 6 en 7.

Die dorpskole het as volg rapporteer.

Getal klasse	4	6	8	9	10	11	17	18	19
Getal skole	1	1	1	1	1	2	2	2	1

(3) Wat is die getal kinders wat (i) geleop het; (ii) vervoer was op departementskoste en (iii) hulle eie transport verskaf het.

Geleop	864		
Vervoer deur Administrasie	179	11.6 %	} 677 43.9 %
Eie vervoer	498		

Van die wat rapporteer het, het 677 of 43.9 % na skool gery.

Die Administrasie het die onkoste gedra van die vervoer van 179 of 11.6 %

30) Een plattelandse skool het 'n St. VII klas gehad.

31) Twee substanderds en ses standerds.

(4) Wat is die langste afstand wat die kinders na skool

(i) ry (ii) loop?

Wat is die gemiddelde afstand wat al die kinders van die skool af bly?

	-1	1 - 2	2 - 3	3 - 4	4 - 5	5 - 6	6 - 7	12	32)
Getal Myl									
Langste afstand gery (myle)	-	3	-	9	16	17	17	1	
Langste afstand geloop (myle)	6	24	15	6	2	-	-	-	

Vir 62 skole het die afstand wat die kinders gery het gevarieer van $1\frac{1}{2}$ tot 7 myl, met 'n gemiddelde van $4\frac{3}{4}$ myl, terwyl die afstande van die wat geloop het strek van minder dan een myl tot 5 myl met 'n gemiddelde afstand van 2.2 myl. Die kinders het van -1 myl tot 4.5 myl, met 'n gemiddelde van 2.5 myl, van die skool gewoon.

(5) Van hoeveel plase kom die kinders?

Getal plase	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	17	18	19
Getal skole	1	4	2	1	5	5	6	3	5	4	2	1	8	1	1	2	2	1

Die getal plase waarvan die kinders gekom het varieer van 1 tot 19, met 'n gemiddelde tussen 8 en 9.

(6) Wat is die gemiddelde getal kinders van elke plase?

Die antwoorde strek van 1.3 tot 5.1 met 'n gemiddelde vir al die plase van 2.6

(7) Wat was die persentasie kinders teenwoordig laaste kwartaal?

% bywoning.	70 - 75	75 - 80	80 - 85	85 - 90	90 - 95	95 - 99
Platteland.	1	3	7	21	17	3
Dorp.	-	-	-	6	5	1

Die gemiddelde bywoning vir plattelandskole was 89.1 % terwyl in dorpskole dit 90.1 % was. Die persentasie bywoning vir dorpskole is dus effens hoër as vir plattelandskole.

32) per trein.

(8) Hoeveelmaal gedurende die laaste vier kwartale was u skool gesluit weens weersomstandighede?

Geen	40
eenmaal	5
tweemaal	3
driemaal	3
viermaal	2
vyfmaal	2
sesmaal	1

(9) Het die weersomstandighede (koue en reën) 'n nadelige effek op die bywoning van u skool?

Ja	44
Nee	5
Nou en dan	1
Dikwels	1
Nie baie nie.	1
Baie weinig	3
nie belangrik nie.	1

Die ²weersomstandighede, koue en reën, het 'n beslissende nadelige invloed op die skoolbywoning soos vermeld deur 77.2 % van die skole. Soms daag geen kinders op nie en die skool moet vir die dag gesluit word; 28.6 % van die skole wat verslag gedoen het was vir hierdie rede tenminste eenmaal gedurende die vorige vier kwartale gesluit.

(10) Wat is die belangrikste rede vir agwesigheid uit skool?

Siekte	33	)	64	84.2 %
Weersomstandighede	31			
Plaaswerk	5			
Vol riviere en spruite	5			
Belangeloosheid van ouers	2			

Siekte en ongunstige weer, soos vermeld deur 64 of 84.2 % van die skole, was die verneemste rede vir afwesigheid. Dit is belangrik om op te let dat plaaswerk nie gewoonlik die skoolbeseek benadeel nie.

(11) Hoeveel keer, gedurende die laaste vier kwartale, het vol spruite of riviere die kinders verhinder om die skool by te woon?

Aantal skole	Nie een keer nie	Baie keer	1	2	3	4	5	6	7	13	20	38	50
	28.	4	2	2	5	3	1	4	2	1	1	1	1

Die antwoorde op hierdie vraag verskil van eenkeer tot 50 keer vir 49 % vir die skole wat verslag gedoen het. Dit is duidelik dat die bywoning by sekere skole, weens die ongeskikte ligging en gebrek aan bruis of uitgemesseelde druiwe, baie nadelige beïnvloed word deur die reënseisoen.

(12) Bly die getal kinders op die rol standvastig, of vind baie rondtrek plaas?

		%
Standvastig	11	18.4
Taamlik standvastig.	21	35.0
Baie rondtrek.	28	46.6

(13) Wanneer vind die meeste rondtrek plaas?

Na die oestyd.	27
Elke kwartaal.	1
Die hele jaar deur.	7

Dit blyk dat die plattelandse bevolking besonder onstandvastig is. Die meeste rondtrek vind plaas onmiddellik na die oestyd, d.i. in die derde kwartaal.

(14) Kry die kinders iets te ete by die skool gedurende die pouse?

Nee	56
Ja	3

Slegs drie plattelandse skole vermeld dat pogings aangewend word om verversinge aan die kinders te verskaf gedurende die pouse. Een skool verskaf seep gedurende die winter, onkoste daaraan verbode word gedek deur publieke bydraes. 'n plaaslike Kinderwelvaart Vereniging besorg brood en ~~saap~~ stroop in nog 'n geval en in die derde geval verskaf

verskaf die onderwyser warm drinkgoed en soep uit sy eie sak.

(15) Het die kinders wat na skool ry ongelukke op pad gehad?

Nee	41	
Ja	13	24.1 %

Slegs 13 skole, d.i. 24.1 % rapporteer ongelukke.

In ses gevalle word die ongelukke toegeskryf aan die onbevredigende vervoermiddels terwyl die orige sewe dit aan die onverskilligheid van die kinders toeskryf.

(16) Watter getal kinders het u skool verlaat gedurende die laaste vier kwartale (i) na 16 jaar ouderdom en voor die St. VI sertifikaat verwerf was, en (ii) na hulle St. VI deur was?

Getal kinders		0	1	2	3	4	5	6	10	23
Getal skole. Na 16)	16	17	14	9	4	1	-	3	1	1
en voor St. VI.)										
Na St. VI.		8	8	16	7	5	4	-	-	-

Die totale getal kinders wat skool verlaat het na 16 jaar en voor die St. VI-sertifikaat verwerf was, d.i. die wat die ouderdomsbepaling deur die wet voorgeskryf, bereik het, en wat dus nie verder skool bygewoon het, was 99. Die wat St. VI bereik het voor die ouderdomsgrens was 101. Hierdie twee syfers is ongeveer gelyk en toon aan dat tenmiste 50 % van die plattelandskinders die skool vir goed verlaat het. Dit sou interessant wees om te weet hoeveel van die ander 50 % ook vir goed uit skool is.

(17) Wat is die getal kinders in u skool wat (i) van die plaas (ii) van die dorp kom.

Op die eerste gedeelte van hierdie vraag het 59 skole rapporteer dat 1620 kinders plaasbewoners is. Slegs 4 skole meld dat by hulle dorpskinders ('n totaal van 6) op skool is. Nege-en-negentig punt ses persent (99.6 %) van die skoolkinders in plattelandse skole kom dus van die platteland.

B. DIE ONDERWYSERS.

(18) Is u 'n man of 'n vrou?

Mans. Vrouens.

Platteland.	51.	65.	116.
Dorp.	18.	120.	138.

Beide in die dorp en op die platteland is die onderwyseresse in die meerderheid. Die primêre onderwyspersoneel bestaan meesal uit dames, terwyl in die sekondêre afdeling die onderwysers in die meerderheid is.

(19) Is u getroud of ongetroud?

Mans. Vrouens.

Platteland.	Getroud.	30.	2.
	Ongetroud.	12.	46.
Dorp.	Getroud.	13.	21.
	Ongetroud.	3.	99.

Meeste van die onderwysers, beide op die platteland en in die dorpe, is getroud. Getroude onderwysers dui aan standvastigheid van die onderwyspersoneel.

(20) Hoe oud is u?

	Vrouens.		Mans.		Gem. vir alle
	Strekking.	Gemiddeld.	Strekking.	Gemiddeld.	onderwysers.
Platteland.	17 - 35.	23.7	22 - 61.	36.6	29.9
Dorp.	20 - 54.	32.4	26 - 55.	35.7	32.9

Die ouderdomme van onderwyseresse in plattelandse skole strek van 17 tot 35 jaar, met 'n gemiddelde van 23.7 jaar. Die syfers vir onderwysers varieer van 22 tot 61 jaar met 'n gemiddelde van 36.6. Die gemiddelde ouderdom vir alle plattelandsonderwysers en onderwyseresse was 29.9 jaar.

Vir die dorpsonderwysers het die ouderdom van die vrouens gestrek van 20 tot 54 met 'n gemiddelde van 32.4 jaar, terwyl vir die mans die ouderdomme varieer van 26 tot 55 met 'n gemiddelde van 35.7 jaar. Die gemiddelde ouderdom vir dorpsonderwysers(esse) was 32.9 jaar.

Die gegewens deur hierdie vraag verkry toon aan dat die onderwysers(esse) in plattelandse skole drie jaar jonger is as dorpsonderwysers(esse). Verder gegewens (Vraag 22) dui ook aan dat die jong plattelandse onderwysers(esse) promosie soek deur dorp-toe te trek. Die lengte van hulle verblyf op die platteland alaan ooreen met die getal jare wat die plattelandse onderwyser jonger is as sy dorpskollega.

(21) Hoe oud was u toe u begin skoolhou het?

Vir die platteland het die ouderdomme gestrek van 17 tot 28 jaar met 'n gemiddelde van 20.5 jaar, terwyl vir die dorp die ouderdomme gevarieer het tussen 15 en 28, met 'n gemiddelde van 21.2 jaar. Die verskil van ongeveer 'n jaar in die gemiddelde aanvangsouderdomme kan toegeskryf word aan die feit dat 26 dorpsonderwysers(esse) die tweede-klas onderwyseertifikaat (02) besit het. Hierdie sertifikaat vereis twee jaar opleiding na matrikulasie, terwyl die 03 slegs een jaar verder studie vereis.

(22) Hoeveel jaar skoolhou-ondervinding het U?

Die getal jare strek van een kwartaal tot 35 jaar vir plattelandse onderwysers met 'n gemiddelde van 8.7 jaar. Vir die dorpsonderwysers was die syfer van twee kwartale tot 40½ jaar, met 'n gemiddelde van 11.8 jaar. Die dorpsonderwysers het dus gemiddeld 3.1 jaar langer ondervinding as die plattelandse. (Sien vraag 20).

(23) In hoeveel verskillende skole het u skoolgehou?

Die antwoorde strek van een tot 20 vir plattelandse onderwysers met 'n gemiddeld van 4.3 skole; terwyl vir dorpsonderwysers die syfers 1 tot 11, met 'n gemiddelde van 3.6 skole per onderwyser, was. Die dorpsonderwyser deur sy langer verblyf by een skool kan dus beter in staat om 'n blywende indruk op sy omgewing te maak.

Getal onderwysers(esse) by hulle eerste skool.

Totaal onderwysers(esse) by hulle eerste skool.

Jare van ondervinding.	-1	1-2	2-3	3-4	4-5	6-7	11-12	15-16	Totaal.	%	Totaal onderw.
Platteland.	9	4	6	3	2	-	1	3	25	21.0	119.
Dorp.	1	1	2	3	2	1	1	1	12	8.7	138.

Van die 119 plattelandsonderwysers het 25, d.i. 21.0 % by hulle eerste skool gewees; van hierdie het 9 (36 %) minder as een jaar ondervinding gehad.

Van die 138 dorpsonderwysers was 12 of slegs 8.7. % by hulle eerste skool. Van hierdie 12 het slegs 1, d.i. 8.3 % minder as een jaar ondervinding gehad.

Die neiging om onervare onderwysers(esse) eers by 'n plattelandskool aan te stel (waar so 'n persoon bo-op waarskynlik alleen is) word duidelik deur hierdie syfers aangetoon.

(24) Waar het u opgegroeï? Dorp, plaas of albei?

	Dorp.	Plaas.	Albei.	
Plattelandsonderwysers(esse)	25	37	16	78
Dorpsonderwysers(esse)	55	15	7	77.

Die gegewens verkry deur hierdie vraag is besonder interessant. Drie-en-wyftig of 67.9 % van die onderwysers in plattelandskole het vir 'n gedeelte van hulle vroeër lewe op die platteland gewoon, terwyl slegs 32.1 % voorheen op 'n dorp was.

In die geval van dorpsonderwysers(esse) het 22 of 28.5 % voorheen op 'n plaas en 71.5 % op 'n dorp gewoon. Hierdie syfers toon 'n neiging vir onderwysers(esse) wat aan 'n plaaslewe gewoon is om weer terug te gaan na die platteland terwyl die dorpskind, as hy opgroei, liever op die dorp woon.

(25) Watter standard het u op skool bereik?

		%
Matrikulasie.	69	65.7
Senior Sertifikaat.	2	1.9
Junior Sertifikaat.	14	13.4
Standard VII.	11	10.4
Laer as matriek (ongespesifiseer)	6	5.7
Standard VI.	3	2.9

Een-en-seventig plattelandsonderwysers (67.6 %) het die matrikulasie, of 'n gelykstaande standaard bereik, terwyl die res, (32.4 %) akademies laer as die matrikulasie was.

Vir dorpsonderwysers het ons die volgende syfers:-

		%
Matrikulasie.	76.	89.8
Senior Sertifikaat.	1.	1.3
Junior Sertifikaat.	2.	2.5
Standard VII.	6.	7.5
Geen rapport.	83.	

Vir 'n baie groot aantal (83) is gegewens nie beskikbaar nie. Van die dorpsonderwysers wat rapporteer het is 89.8 % matrikulante. Tien punt twee persent het nie die matrikulasiesertifikaat verwerf nie. Die dorpsonderwyser is dus akademies beter gekwalifiseer as sy kollega op die platteland.

(26) Watter professionele sertifikate besit u?

	Platteland.		Dorp.	
	Aantal	%	Aantal	%
Dorpe-klas onderwysercertifikaat.	77	65.3	91	65.9
Tweede-klas "	7	5.9	26	18.9
Laer Primêre "	11	9.3	3	2.1
Hoër "	2	1.7	1	0.7
Kindergarten "	1	0.9	3	2.1
Europese kwalifikasies.	-	-	9	6.7
Spesiale diplome	-	-	1	0.7
Geen professionele sertifikate nie.	20	16.9	4	2.9
Totaal.	118	-	138	-

Van die 118 plattelandsonderwysers wat verslag gedoen het was 83.1 % professioneel gekwalifiseer, terwyl vir die dorpsonderwysers die persentasie 97.1 was. Die dorpsonderwyser is ook professioneel beter gekwalifiseer as sy plattelandskollega en die sertifikate is ook

van 'n hoër standaard.

(27) Het u u professionele kwalifikasies verwerf aan 'n inrigting of deur privaat studie?

	Inrigting.		Privaat studie.		Ongekwalfiseerd	Totaal.
	Aantal.	%	Aantal.	%		
Dorp.	74	55.2	60	44.8	4	138.
Platteland.	76	77.5	22	22.5	20	118.

Van die 134 dorpsonderwysers wat professioneel gekwalfiseer was het 55.2 % aan 'n inrigting die sertifikaat verwerf, die res (44.8 %) het dit deur privaat studie verkry of was dit toegeken na 'n sekere aantal suksesvolle diensjare.

Van die platteland rapporteer die onderwysers dat 77.5 % aan 'n inrigting was, terwyl slegs 22.5 % die sertifikaat op 'n ander wyse verwerf het.

Die hoër persentasie dorpsonderwysers wat hulle sertifikate buite 'n inrigting verwerf het kan as volg verklaar word: die meeste dorpsonderwysers was aangestel toe onderwysers baie skaars was; hulle lang ondervinding (gem. 11.8 jaar) toon dit. Deur diens en privaat studie het hulle dus gekwalfiseer. Tweedens is dit die neiging vandag om die pasgekwalfiseerde produkte van die opleidingskole op die platteland aan te stel. Hierdie twee feite verklaar die hierbo verkreeë gegewens.

(28) Het u voorheen op 'n dorp of op die platteland skoolgehoer

	Dorp.	Platteland.	Beide.	Totaal.
Dorpsonderwysers(esse)	8	66	10	84
Plattelandsonderwysers(esse)	34	20	10	64.

Van die 84 plattelandsonderwysers wat gaantwoord het, het slegs 8, d.i. 9.5 % van die dorp na die platteland gegaan.

Aan die ander

Aan die ander kant het 20 (31.2 %) van die dorpsonderwysers eers op die platteland skoolgehou.

Daar is dus 'n duidelike neiging vir die plattelandsonderwysers om dorp-toe te trek.

(29) Hoe lank is u aan die teenwoordige skool?

Die antwoorde het gestrek vir die platteland van een kwartaal tot 22 jaar met 'n gemiddelde verblyftyd van 2.9 jaar. Vir die dorp was die antwoorde van twee kwartale tot 15 jaar, met 'n gemiddelde van 3.9 jaar.

(30) Hoe ver woon u van die skool?

Die antwoorde was as volg:-

Myls van skool.	-1	1-2	2-3	3-4	4-5	5-6	6-7	7-8	
Aantal onderwysers.	53	9	3	11	1	2	3	1	86.

Die strekking is van minder as 'n myl tot tussen 7 en 8 myl, gemiddeld 2.2 myl. Die plattelandsonderwyser woon dus gemiddeld 2.2 myl van sy skool.

(31) Hoe bereik u die skool?

	Loop.	Ry.	Totaal.
Getal onderwysers.	67	28	95
Persentasie.	70.5	29.5	

Uit hierdie gegewens blyk dit dat die plattelandse onderwyser gewoonlik sy skool kan bereik deur loop soos vermeld deur 70.5 %. Van die wat loop het die verste een 6 myl van die skool gewoon, terwyl dieselfde afstand ook die verste was onder die wat ry.

(32) Het u u eie vervoermiddel? Indien nie, wie verskaf die vervoer?

Agtien het hulle eie vervoermiddel gehad, terwyl 13 deur die mense by wie hulle inwoon vervoer geword het, 89 het nie geantwoord nie.

(33) Hoeveel keer, gedurende die afgelope vier kwartale, het vol riviere of spruite u verhinder om die skool te bereik?

Slegs ses het op hierdie vraag geantwoord. Een sê „Verskeie male“, en drie eenkeer elk. Die ander twee was 6 en 4 keer respektiewelik, verhinder. Dit skyn dus asof vol riviere en spruite nie die onderwysers verhinder om gedurende die reënseisoen hulle pligte te vervul nie.

(34) Hoeveel lesse gee u per dag?

Van die wat verslag gedoen het, het die getal lesse wat 'n plattelandsonderwyser onderrig het, gevarieer van 3 tot 13, met 'n gemiddelde van 7.8 lesse per dag. In dorpskole was die strekking van 5 tot 9 met 'n gemiddelde van 6.2 lesse per dag.

Getal lesse.	3	5	6	7	8	9	10	11	12	13	Gem. per dag.
Platteland.	1	11	17	6	4	8	12	42	5	2	7.8
Dorp.	-	6	14	7	1	1	-	-	-	-	6.2

Ook in hierdie opsig is die werk van die plattelandsonderwyser moeiliker want hy gee aan 'n baie groter aantal klasse per dag onderrig. Die grootste getal vir die platteland was 13, terwyl dit 9 vir die dorp was.

(35) Wat is die gemiddelde lengte van elke les?

Die antwoorde het gestrek van 15 tot 60 minute met 'n gemiddelde van 33.3 minute per les. Vir die dorpskole het die tyd gevarieer van 30 tot 60 minute; gemiddeld 40.9 minute.

Dis heeltemal duidelik dat op die platteland die groter aantal lesse per dag minder tyd per les toelaat.

(36) Aan hoeveel klasse gee u onderwys?

Getal klasse.	1	2	3	4	5	6	7	8	
Getal onderwysers op die platteland.	5	14	17	40	10	10	8	15	119.
in dorpskole.	99	19	1	-	-	-	-	-	119.

Vir die platteland het die getal klasse wat elke onderwyser moes waarneem gevarieer van 1 tot die volle getal, n.l. 8. Die

Die gemiddelde getal was 4.4 klasse per onderwyser. Aan die ander kant het 99 dorpsonderwysers slegs een klas elk gehad, 19, twee en een, drie, met 'n gemiddelde vir alle dorpsonderwysers van 1.1. Die plattelandsonderwyser was dus vir vierkeer soveel klasse as sy dorpskollega, verantwoordelik.

(37) Hoeveel leerlinge het u in u klas of klasse?

33) Die aantal leerlinge vir elke plattelandsonderwyser varieer van 9 tot 37 met 'n gemiddelde van 20, terwyl die aantal leerlinge per dorpsonderwyser gevarieer het van 11 tot 58, met 'n gemiddelde van 32.

Alhoewel die dorpsonderwyser 'n gemiddelde van 12 leerlinge meer het as die plattelandse, was ~~die~~ groter doeltreffendheid moontlik, daar die leerlinge tesame in een klas gegreep was. Die plattelandsonderwyser het soms soveel as 8 verskillende klasse wat hy tergelyketyd moet waarneem en aan die werk hou.

(38) Wat is u totale jaarlikse salaris?

	Strekking.	Gemiddelde.
Platteland.	£120-587	£253.4
Dorp.	£140-500	£291.4

Daar die onderwyser betaal word volgens kwalifikasies en diens tyd en nie volgens die pos wat hy beklee nie, is dit duidelik dat die hoër kwalifikasies en langer diens tyd van die onderwyser ook 'n hoër gemiddelde salaris sal aandui.

(39) Hoeveel betaal u per maand vir kos en inwoning?

	Strekking.	Gemiddelde.
Platteland.	£3-6	£4.2
Dorp.	£5-3½	£6.1

Die plattelandsonderwyser betaal minder vir sy kos en inwoning dan

33) Privaat-ondersteundeskele uitgeeluit.

inwoning dan die dorpsonderwyser. Van gegewens in besit van die Departement was die gemiddelde bedrag vir kos en inwoning, vir alle plattelandsonderwysers in die O.V.S. £4.9 per maand. 34)

(40) Is u tevrede met u losies?

		Ja.	%	Nee	%	Totaal.
Versamel deur O.V.S.O.V.	(1922)	101	85.5	17	14.5	118
" " Departement.	(1925)	317	84.5	58	15.5	375

Die gegewens vir bestaande tabel was goedgegunstig deur die Departement en O.V.S.O.V. verskaf. Dit is interessant om op te merk dat die persentasie van ontevrede onderwysers in 1922 en 1925 feitlik dieselfde was (14.5 en 15.5 %). Die Direkteur het beweer dat die losiesteestande op die platteland baie verbeter het. Weliswaar vereis die Departement besonderhede omtrent die slaapkamer, meubels, afstand van skool, ens., maar verder as dit het die Departement geen mag nie. Toestande het bepaald nie verbeter gedurende die jare 1922 - 1925 nie. Vir die laaste drie jaar besit skrywer ongelukkig nie gegewens nie, maar die te betwyfel of toestande baie verbeter het. Die plattelandsbewoner is baie konservatief. Ons neem dus aan dat die toestande waaronder plattelandsonderwysers vandag gehuisves word nog baie dieselfde is as in 1925.

Die grootste klagte was oor die hoë prys van losies en die groot afstande van die skool. In sommige gevalle gedurende die reënseisoen, weens die vol spruite, het plegsvervulling met lewensgevaar gepaard gegaan. Ander klage oor gebrek aan badfasiliteite, ongeskikte kos, ongeskikte kamers, onvoelende huisraad en die onhygiëniese toestande waaronder die famelies,

34) Versamel gedurende die derde kwartaal, 1925.

35) " " " " " 1925.

36) " " " " " In Junie 1922.

37) Getuënis afgeleë voor O.K.v.O. deur Direkteur.

waaronder die families, by wie hulle inwoon, lewe.

(41) Is die huis waarin u woon (i) u eie (ii) eiendom van die plaasseienaar of (iii) Departementseiendom?

Eie.	%	Plaasseienaar.	%	Departement	%
10	31.1	17	53.1	5	15.8

Die meerderheid, 53.1 % van die gehuûde onderwysers het in huise gewoon wat hulle huur van die plaasseienaar. Hierdie huise het van 3 tot 4 kamers, en huishuur bedra gemiddeld £2.4 per maand. Een-en-dertig persent het hulle eie huise bewoon, terwyl die orige, (15.9%)- daarvan Departementswonings voorsien was.

Die huise was meesal gebou van baksteen en klip, terwyl hout en sink, konkreet (rondawels), klei, sepie en roustene almal gebruik was vir boumateriaal. Ongeveer 50 % van die huise was volgens die oordeel van die huurders, heeltemal ongeskik vir wonings.

(42) Hoe ver woon u van die naaste dorp?

Strekking.	Gem. afstand. (myl)
3 - 34	16.3

Die afstande strek van 3 tot 34 myl, met 'n gemiddelde van 16.3. Die feit dat 56 % van die onderwysers verder as 15 myl van die naaste dorp verwyder is gee 'n goeie idee van die mate van isolasie waaronder die meeste plattelandsonderwysers werk.

(43) Hoe bereik u die naaste dorp?

Per trein.	14
Per motorkar.	13
Per kar-en-perde.	42
Op gemade.	1
Per geleentheid.	8

In meeste gevalle was onderwysers in staat om die naaste dorp te bereik deur 'n vervoermiddel te huur of saam te ry met die plaasmanse. 'N paar vind dit moeilik om op die naaste dorp te kom.

(44) Hoe dikwels kom u op die naaste dorp?

Die antwoorde is uiteenlopend, maar kan as volg gerangskik word.

Veertigmaal per jaar	17
Dertigmaal	1
Twintigmaal	16
Seestienmaal	1
Twaalfmaal	22
Agmaal	7
Sesmaal	2
Viermaal	4
Driemaal	1
Tweemaal	2
Baie weinig	3
Dikwels.	1

Die strekking is van veertigmaal per jaar, d.i. ongeveer eenkeer per week tot tweemaal per jaar, slegs met die Junie-en Desember-vakansies. Gemiddeld is die plattelandsonderwyser in staat om die dorp eenkeer in veertien dae te bereik.

(45) Wat doen u om u as onderwyser te verbeter?

Lees	42
Privaat studie.	20
Landboughtoonstellings.	1
Spesiale klasse	1
Ongang met kollegas.	1
Lesings, vergaderings,)	
Onderwyserskonferensie)	5
Kortkursusse in landbou.	2
Niks.	16

Die meerderheid, 70 %, probeer om tred te hou deur lees en privaat studie. Dertien persent is trede om geen poging tot selfverbetering aan te wen nie.

(46) Is u tevrede om op die platteland skool te hou?

Ja	61
Nee	15

Die wat „Ja" geantwoord het, gee die volgende redes vir hulle antwoord:-

Min. uitgaves	3
Gesonde en vrye leze.	13
Goeie woonhuis.	3
Goeie skoolgebou.	2
Goeie losies.	2
Geen bepaalde rede nie.	28

Die wat „Nee“ geantwoord het staaf hulle keuse as volg:-

Te veel en te groot klasse.	3
Onaangename omgewing.	6
Moelikhede met losies.	2
Geen fasiliteite vir omgang)	
met medemens, ens.)	8
Slegte huisvesting.	2
Slegte tiepe kind.	1
Geen vooruitsigte vir promosie.	1
Onbevredigende vervoer na naaste dorp.	2

Tagtig persent van die onderwyers was tevrede om op die platte-land te woon, slegs 20 % was ontevrede, en hulle het veral geklae oor ontoereikende vervoergeleenthede, gebrek aan voorlesings en vermaaklikheid en onaangename omgewing.

C. DIE SKOOL.

(47) Woon die eienaar op die plaas waar die skool op staan of word die plaas verhuur of behoort die skoolgronde aan die Departement.

Eienaar woon op plaas.	34
Die plaas word verhuur.	4
Departementseigendom.	20

Hierdie antwoorde is besonder bevredigend want 34, d.i.

58.6 % van die skole wat verslag gedoen het, staan op die plaas waar die eienaar self woon. Die grondeienaar sou dus verwag kan word om besondere belang te stel in die instandhou van die skoolgeboue en gronde.

(48) Staan die skool apart van ander geboue of vorm dit deel van die woonhuis?

Apart	48.
Deel van woonhuis.	3.
Deel van buitegebou.	8.

In 48 of 81.4 % van die gevalle staan die skoolgebou weg van ander geboue. In slegs 3 gevalle is die skool deel van die woonhuis, terwyl in 8 gevalle die skoollokaal deel van 'n buitegebou uitmaak.

(49) Is die mure van die skoolgebou van klip, bakstene of hout-en-sink?

Klip.	24.
Bakstene.	26.
Hout-en-sink.	8.

Dis verblydend om te sien dat in slegs 8 gevalle die skoolgebou van hout-en-sink is.

(50) Wat is die grootte van die grond waarop die skoolgebou staan?

Grootte (morge).	$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{3}$	1	$1\frac{1}{2}$	2	3	5	6	
Getal skole.	2	3	10	2	17	3	1	1	39

Die antwoorde dui 'n baie groot verskeidenheid aan in die grootte van die skoolgrond. Die gemiddelde grootte is 2 morge, met 'n strekking van $\frac{1}{2}$ tot 6 morge.

(51) Is die grond voldoende omheind?

Ja.	42
Nee.	15

In die meeste gevalle is omheining bevredigend.

(52) Het u 'n skooltuin?

Nee.	52.
Ja.	7.

(53) Is dit moontlik om 'n skooltuin te maak?

Nee.	45.
Ja.	16.

Die antwoorde op die laaste twee vrae is nie baie aanmoedigend nie. Slegs 27 % rapporteer dat daar 'n moontlikheid bestaan om 'n skooltuin te maak en slegs 12 % het 'n skooltuin. Die ses rapporteer dat tuinmaak onmoontlik was weens die volgende redes:-

Gebrek aan water 14.

Gebrek aan water	14.
Gronde te klein.	1.
Gronde ongeskik.	28.
Onvoldoende omheining.	2.

'N skooltuin is onontbeerlik vir behoorlike onderrig in landboukundige natuurstudie. As die plattelandse skool aan sy roeping wil voldoen behoort meer sorg bestee te word aan die uitsoek van standplekke wat tuinmaak moontlik maak.

(54) Het u voldoende drinkwater?

Nee. 14.
Ja. 45.

Water was verkry van die volgende bronne:-

Boorgat (met handpomp)	10.
Boorgat (met windpomp)	22.
Dam	1.
Fontein.	6.
Spruit.	7.
Rivier.	1.
Tenke.	8.

Slegs 32 van die skole, d.i. 58 % het 'n voldoende watervoorraad gehad. Die toestande deur hierdie gegevens ontbloeit is baie onbevredigend daar voldoende water - al is dit slegs vir gebruik van die kinders en vervoerdiere - essensieel is. ~~Hiervan~~ Drie skole rapporteer dat water in 'n emmer skool-toe gedra word!

(55) Het u 'n hoenderboerdery of enige ander spanwerk by u skool?

Ja. 7.
Nee. 54.

Slegs 7, of 11.5 % van die skole probeer om die skool aan die vereistes van die praktiese lewe te laat voldoen. Hierdie gegevens openbaar 'n baie groot leemte in die plattelandse skoolstelsel en alle eer kom die onderwysers aan hierdie sewe skole toe.

(56) Het u voldoende speelgronde en het u voldoende uitrusting vir die speelgronde?

Op die eerste gedeelte van hierdie vraag was die antwoorde

Op die eerste gedeelte van hierdie vraag was die antwoorde as volg:-

Nee. 4.

Ja. 56.

Op die tweede:

Ja. 9

Nee. 46.

Alhoewel die meeste plattelandse skole genoeg speelgrondruimte het, het die gebrek aan uitrusting georganiseerde spele, soos hokkie, korfbal, ens., onmoontlik gemaak.

(57) Is die sanitêre inrigting bevredigend en apart vir seuns en meisies?

Onbevredigend 10.

Bevredigend. 50.

By twee skole word een privaat beide deur seuns en meisies gebruik; in een skool word geen voorsiening vir seuns of meisies gemaak nie. Dit sou interessant wees om presies te weet wat deur „bevredigend” bedoel word. Ondervinding het skrywer geleer dat wat as „bevredigend” vir die platteland beskou word nie juis die hoogtepunt van reinheid en veiligheid bereik nie. Die gewone tipe van privaat is 'n put waaroor 'n sink, soos of roubaksteen geboutjie staan. Figuur stel 'n tiepiese plaasskool privaat voor. Dit is bepaald gevaarlik vir jong kinders om só 'n privaat te gebruik.

(58) Is daar wasbakke by u skool?

Ja. 9.

Nee. 50.

(59) Hoeveel klaskamers is daar?

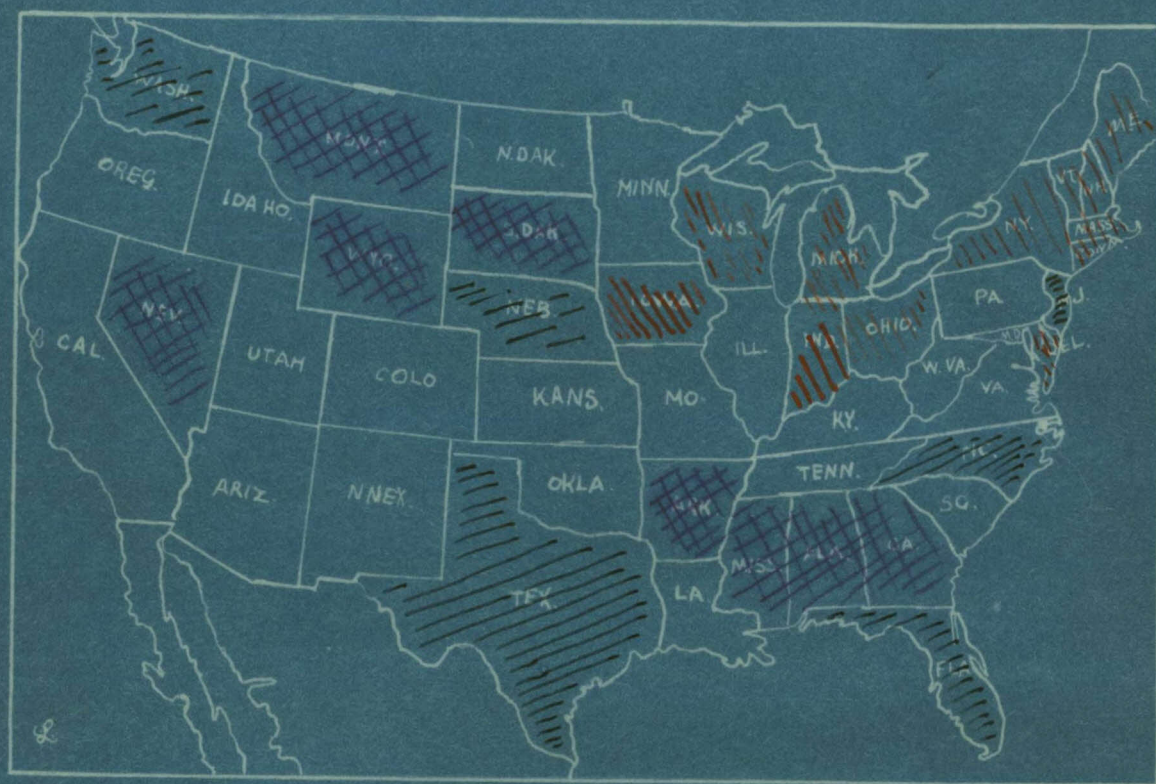
Een 25.

Twee 26.

Drie 3.

See 1.

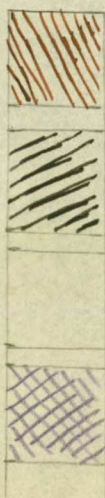
Die meerderheid van plattelandse skole het slegs een of twee klaskamers. Daar is dus geen geleentheid om 'n aparte kamer te hê

U.S.A. showing progress in
Consolidation & Transportation.

Kaart-No.1.

Kaart van VSA aantonende uitbreiding van konsolidatie.

1838 - 1880.

1880 - 1894.

1894 - 1910.

1910 - 1919.

vir 'n biblioteek of skoolmuseum nie.

(60) Wie maak die klaskamers skoon? Op wie se onkoste?

Op die eerste gedeelte was die antwoorde as volg:

Eienaar.	32
Departement.	24

Op die tweede gedeelte:-

Departement.	24
Eienaar.	32.

In meeste gevalle huur die einaar of Departement 'n bediende om die werk te doen. Een skool rapporteer dat party van die leerlinge gehuur word om die klaskamers skoon te maak. In een geval word die skoonmaak deur die leerlinge gedoen sonder betaling.

(61) Hoe dikwels word die klaskamers skoon gemaak?

Die antwoorde kan as volg ingedeel word:-

Uitvee.

Ongereeld.	1.
Gereeld.	2.
Daelijks.	25.
Eenkeer per week.	10.
Tweekeer per week.	14.
Driekeer per week.	4.

Geskrob.

Eenkeer per week.	5.
Tweekeer per week.	1.
Eenkeer per maand.	2.
Tweekeer per maand.	1.
Eenkeer per kwartaal.	6.
Tweekeer per kwartaal.	1.

Uitgewit.

Eenkeer per kwartaal.	1.
Eenkeer per jaar.	2.

Uitvee van die klaskamers het gewoonlik daelijks

plaasgevind.

(62) Is verligting en ventilasie voldoende?

	Nee.	Ja.
Ventilasie	0	57.
Verligting.	5	51.

Die meerderheid van plattelandskole het voldoende verligting en ventilasie gehad.

(63) Water voorsiening is gemaak vir verwarming gedurende die winter?

Olieverwarmers.	19.
Ondoenlik.	11.
Geen verwarming.	13.
Stowe.	10.
Kaggels.	7.
Voldoende.	5.

In 36.9 % van die skole is reëlins vir verwarming ondoenlik, of weens ongeskikte apparaat, of weens totale gebrek aan fasiliteite. Een onderwyser sê: „Ons maak geen onnodige koste vir verwarming nie.” 'n ander: „Verwarming is onvoldoende. Onder die kontrak is die eienaar verantwoordelik vir die verwarming. Ek het die kwessie voor die skoolkommissie gebring. Die eienaar is voorsitter.” (ek onderstreep)

(64) Het u voldoende meubels en uitrusting? Wat ontbreek?

Op die eerste gedeelte van die vraag:

Ja.	44.
Nee.	14.

Op die tweede:

Lessenaars	6.	
Stoele.	2.	
Landkaarte	6.	
Apparaat	2.	
Biblioteekboeke.	1.	Biblioteekboeke 1.
Prente	2.	
Swartbord.	2.	
Klok.	2.	
Vuilnisbak.	1.	

Een onderwyser rapporteer: „Alles is oud en afgeleef.”
terwyl 'n ander sê: „Te veel om te neem, ek het net lessenaars en

tafels." Veral lessemaars en landkaarte het by die meerderheid van skole (43)
ontbreek.

(65) Het u 'n skoolbiblioteek? Hoeveel boekdele?

Ja. 18.
Nee. 40.

Slegs 31 % van die skole het 'n skoolbiblioteek. Die
aantal boeke strek van 10 tot 50. Een onderwyser klae dat die boeke te
moeilik is om te verstaan, nog 'n ander laat die ouers en kinders van sy
omgewing toe om sy privaat boekery van 1261 boekdele te gebruik.

(66) Gee u onderrig in enige van die volgende vakke in u skool?

Huishoukunde; Houtwerk; Naaldewerk; Landboukunde;
Natuurstudie; Gesondheidsleer.

In geen plattelandsskool was houtwerk of huishoukunde
onderrig nie. Ag-en-twintig (28), d.i. 38.3 % van die skole het
naaldewerk onderrig. In meeste skole het al die meisies van benede-
standerd A tot en met St. VI. onderrig in naaldewerk ontvang, wat
gewoonlik 'n uur per week geduur het. In veertien skole, d.i. 19.2 %
het die seuns, terwyl die meisies naaldewerk doen, klas gehad in
elementêre landboukunde. In die meerderheid van skole was die onderrig
in landboukunde vir alle klasse, een uur per week.

Natuurstudie was in 19 (26 %) van die skole deesdae; in meeste
gevalle aan St. III tot VI. 'N uur per week was ook hier gebruiklik,
alhoewel een skool soveel as $2\frac{1}{2}$ uur per week aan hierdie vak bestee het.
Van hierdie besondere skoolvakke was gesondheidsleer in die grootste
aantal skole deesdae, n.l. in 25 (34.2 %). Alle klasse het van $\frac{1}{2}$ tot
1 uur per week hierin onderrig ontvang.

(67) Het u 'n natuurkundige versameling in u skool?

Ja. 15.
Nee. 58.

Een onderwyser het pas begin, 'n ander berig dat sy dit

sy privaat siendom is.

D. INSPEKSIË.

(68) Watter hulp ontvang u van die inspekteur?

Raad.	24.
Wenke te losse en organisasie.	20.
Metode van onderwyse.	4.
Enige hulp wat nodig is.	8.
Wodollesse.	6.

Een onderwyser sê: „Hy laat my kinders passeer“. Hierdie blyk die enigste te wees wat die inspekteur onder die ou stelsel kon doen. Die inspeksie stelsel is nou heelwat verander, en gee die inspekteur meer kans om as raadgewer, en nie net kritikus op te tree nie.

(69) Was die mediese inspekteur al by u skool?

Ja. 3.
Nee. 55.

Slags drie plattelandskole was deur die mediese inspekteur besoek. Baie onderwysers het hulle antwoorde as volg gekwalifiseer:

„Ek sal bly wees as hy hierheen kom.“
„Hy sal hier baie welkom wees.“
„Hy het nog nie die minste probeer om dit te doen nie.“
„Nee, hoewel hy gevra is.“

Nieteenstaande beskou 'n mediese inspeksie as nutteloos.

(70) Hoeveel keer gedurende die jaar was die inspekteur by u skool? Hoe lank het hy gebly?

Eenkeer. 69.
Tweekeer. 5.
Driekeer. 1.

Vir die tweede gedeelte van die vraag was die antwoorde as volg:-

Een skooldag

Een skooldag.	48.
Twee skooldae.	12.
Twee uur.	9.
Twee-en-'n-half uur.	2.
Drie-en-'n-half uur.	2.
Vier uur.	8.

(71) Wat doen hy gewoonlik?

Die antwoorde val onder die volgende groepe: gewone inspeksie; nasien van opgaafboeke; registers, geboue en inrigting uitrusting en modellesse (by 8 skole).

6. DIE ONGEWING.

(72) Is daar 'n goeie van samewerking te bespeur in u omgewing?

Noo.	29.
Ja.	31.
Beide min.	11.

In ongeveer die helfte gevalle bespeur die onderwyers 'n goeie van samewerking in hulle omgewing.

(73) Is daar enige gemeenskapsorganisasies, soos debatsverenigings, skietverenigings, ens., in u omgewing?

Die antwoorde kan onder die volgende hoofde gerangskik

word:

Skietverenigings.	42.
Geen organisasie.	23.
Helpmekeer.	11.
Debatsverenigings.	11.
Boereverenigings.	2.
Ommye Vrouevereniging.	2.
Toneelverenigings.	2.
Tennisklubs.	1.
Jakkalsklubs.	1.

Skietverenigings word die meeste aangetref, terwyl debats- en Helpmekeer-verenigings

en Hephmekaar-verenigings ook taamlik vopop is. Drie-en-twintig (31.5 %) rapporteer hoegenaamd geen organisasies in hulle omgewing nie.

(74) Is daar 'n landbouvereniging in u omgewing? Help u organiseer?

Ja.	15	19 %
Nee.	64	

Slegs 19 % van die skole is in 'n omgewing waar landbouverenigings aangetref word. In 12 uit die 15 gevalle neem die onderwyser aktief deel aan die organisasie daarvan

(75) Het u al boereweke in u omgewing georganiseer?

Ja.	13.
Nee.	66.

Ses-en-sestig onderwysers rapporteer dat hulle nie help om boereweke in hulle omgewing te organiseer nie. Die meerderheid van hulle is natuurlik dames, maar daar die boereweke hulle ontstaan aan 'n dame (Mej. Bell Robinson) te danke het, is daar geen rede waarom onderwyseresse nie ook aktief kan deel neem nie. Die plattelandse onderwyser het hier 'n gulde geleentheid om samewerking en landboukennis onder die boere te bevorder, waarvan ten volle gebruik behoort gemaak te word.

(76) Is daar tye wanneer die hele gemeenskap bymekaarkom?

Die antwoorde laat hulle as vol indeel:-

Dingansfees.	25.
Kerkgeleenthede. (Buite kerk en bidure)	29.
Boereweke.	14.
Heen byeenkoms.	4.
Ja (nie gespesifiseer nie)	1.
Sporte.	2.
Skyfskiet.	2.
Nuwejaarsfeeste.	1.

Nege-en-twintig (42.6 %) van die byeenkomste was in verband

met kerkgeleenthede;

met kerkgeleenthede: 36.7 % Dangaansfees, die res, 20.7 % sluit in Boereweke, sport, konserte, Helpmekeer-basaars en skyfskiet.

(77) Word die skoolgebou deur die omgewing as vergaderplek gebruik? Waarvoor?

Van die wat „Ja” geantwoord het kan die deeleindes as volg ingedeel word:-

Sondagskool.	19.	)	
Kerk.	28.	)	
Biduur.	1.	)	48.
Debatsverenigings.	6.		
Toneelgesselskappe.	1.		
Omanje Vrouevereniging.	1.		
Skoolkomiteevergaderings.	2.		
Konserte.	4.		
Fateskoopvertonings.	1.		
Danspartye.	1.		
Gewone vergaderings (?)	3.		
Basaars.	2.		

'N ontleding van hierdie gegewens dui aan dat die skoolgebou as vergaderplek deur die omgewing gebruik word; veral in verband met kerkgeleenthede.

F. DIE SKOOLKOMITEES.

(78) Word die beste manne gewoonlik gekies as skoolkomiteelede?

Ja.	40.	54.8 %
Nee.	19.	26 %
Geen rapport.	3.	
Geen komitee.	2.	
Onseker.	11.	

Veertig (54.8 %) van die onderwysers meen dat in hulle omgewing gewoonlik die beste manne gekies word as skoolkomiteelede. Ses-en-twintig persent antwoord beslis „Nee”. As ons bereken hoeveel goeds die komitee kan uitrig om onderwyssteestande in hulle omgewing te verbeter sou ons 'n 100 % „Ja” verwag. Geen komitee is beter as 'n onbekwame.

(79) Deen die skoolkomitee alles in sy vermoë om onderwys in u omgewing te bevorder?

Ja.	30.	43.4	%
Nee.	28.	40.5	%
Geen komitee.	2.		
Onseker.	4.		

Slegs 43.4 % van die onderwysers meen dat hulle komitees alles in hulle vermoë doen om die onderwys in hulle omgewing te bevorder. Selfs waar die beste manne gekies word versuim ongeveer 10 % hulle pligte. Dit bepaald ongunstig dat soveel as 40.5 % van die skoolkomitees hulle pligte versuim.

(80) Is die omgewing ryk, „gemiddeld“ of arm?

Ryk.	17.
„Gemiddeld“	27.
Arm.	15.

Die meerderheid van die omgewings waarin die plattelandse onderwyser werk is „gemiddeld“.

G. ALGEMEEN.

(81) Wat is die grootste moeilikheid in verband met u skool?

Watter verbeterings stel u voor?

Gebrek aan samewerking.	5.
Moeilikhede met ouers.	7.
Moeilikhede met skooltuin	2.
Gebrek aan tuingereedskap.	1.
Ongereelde skoolbesoek.	4.
Vel riviere.	1.
Te ver vir kinders om skool-toe te loop.	11
Moeilikhede met skoolkomitee.	1.
Geen uitrusting.	1.
Blaie klasse.	6.
Ondoeeltreffende skoolgeboue.	2.
Gebrekkige omheining van skoolgronde.	2.

Vry boeke aan behoeftige leerlinge.

Vry boeke aan behoeftige leerlinge.	2.
Skooldakommaak.	1.
Onderrig van Engels.	1.
Plaaswerk strem skoolbesoek.	4.
Een klaskamer vir twee onderwysers.	1.
Geen skoolbiblioteek.	1.
Vervoer vir kinders.	1.

Aanbevelings vir verbetering van bestaande toestande

kan as volg ingedeel word.

Beter skoolkomiteede.	1.
Insluiting van landbou) in leerplan.)	1.
Meer praktiese onderwys.	2.
Beter omheining.	2.
Aanstelling van slegs gehuude) onderwysers aan permanente skole)	1.
Sentralisasie van skole met hostels) en vervoer deur Departement.)	7.
Beter skoolgeboue.	1.
Minder kinders per onderwyser.	1.
Plattelandskinders moet uitsluitlik) deur middel van moedertaal onderrig word.)	1.
Logings in verband met landbou.	1.
Afakaffing van vry boeke.	1.
Beter vervoer.	1.
Meer mag aan onderwysers.	1.
Onderwyserswoningen.	1.

(82) Is daar samewerking tussen platteland- en dorpsonderwysers?

Ja. 22.

Nee. 29.

In die meerderheid van gevalle is daar geen samewerking

tussen die plattelandsonderwyser en sy dorpskollega nie.

(83) Hoe ver is die skole inu omgewing van mekaar geleë?

Myl. 4 5 5½ 6 7 8 9 10 11 12.

Aantal
skole 4 3 1 19 6 10 8 2 1 1.

Die afstande varieer van 4 tot 12 myl, met 'n gemiddelde

van 7.1 my.

(84) Doen die skole afbreuk aan mekaar? Hoe?

Nee. 44.

Ja. 11.

Die antwoorde van die wat „Ja” gesê het kan onder die

volgende hoofde

volgende hoofde saamgevat word:-

Verbrekkeling van leerkragte (van een); baie privaat skole (sowat);
as ouer by een skool ontevrede is word kind na ander skool gestuur (een);
as kind by een skool gestraf word gaan hy na 'n ander (een); rendtrek
van skool na skool sonder enige definitiewe rede (een).

(65) Wat is die grootste faktor teen sentralisasie van skole
in u omgewing?

Die antwoorde laat hulle as volg indeel.

Geen moeilikhede nie.	6.
Groot afstande tussen skole.	9.
Lang afstande wat kinders moet ry.	9.
Te min kinders in omgewing.	5.
Kinders sal huis te vroeg moet verlaat.	3.
Vervoer van kinders.	10.
Geen samewerking tussen ouers nie.	8.
Losies by die sentrale skool.	4.
Onprakties om kinders na twee skole te	)
vervoer. (In gevalle van gedeeltelike	
konsolidasie)	1.
Kous winters en donderstorms in somer.	1.
Vooreoordeel teen Vechtkop (van Vechtkop	)
omgewing)	
'N geskikte stand vir skool.	2.
Slegte paaie.	1.
Riviere en spruite.	1.

Die grootste moeilikhede wat teen gekamp moet word skyn
te wees die vervoer van die skoolkinders; dun verspreiding van skole en
die vooreoordeel van die ouers.

OPSLUITING. Deur die strekking van die gegewens in die vorige
bladsye opgeteken, te gebruik is dit moontlik om die volgende skets van
onderwystoestande op die platteland van die Oranje Vrystaat, te teken.
Skrywer het vir hierdie doel nie sosoer die werklike syfers gebruik nie,
maar die rigtings wat hulle aandui.

DIE KINDERS.

DIE KINDERS. Al die kinders in die plaasskool kom van die platteland. Die aantal kinders in elke skool is tussen 10 en 20 en is versprei oor 6 of 7 klasse. Meeste van die kinders loop ongeveer 2.2 myl na skool en kom van 8 of 9 onliggende plase. Die wat ry kom gemiddeld 4.75 myl ver. Die persentasie skoolbywoning is nie te hoog nie en die vernameste redes vir afwesigheid is siekte en voorsomstandighede. Gedurende die reënseisoen was die skool tenminste eenkeer gesluit, daar vel riviere en spruite die kinders verhinder het om die skool te bereik. Die aantal kinders op die rol is baie onstendig daar 'n algemene reënstrek plaasvind na die insameling van die oes, d.i. in die derde skoolkwartaal. Die kinders wat nie hulle eis kos saambring nie, kry niks te ete by die skool nie. Meer as die helfte van die kinders wat die plattelandsskool aan die einde van die skooljaar verlaat, gaan nie na 'n sekondêre skool nie.

DIE ONDERWYERS. Die meerderheid van die dosente is ongetroude dames. Die mans is meestal gehuwd. In die geval van 'n onderwyseres is sy 23.7 jaar oud terwyl die onderdem van 'n onderwyser 36.6 jaar is. Hy (sy) het begin skoolhou op 20.5-jarige leeftyd en is nou by die vierde skool, wat beteken dat hy (sy) ongeveer twee jaar by elke skool vertoef het. Hy (sy) is aan die plaaslike gewoonde daar hy (sy) vir die grootste gedeelte van sy (haar) jeug op 'n plaas gewoon het. Hy (sy) is gematrikuleerd met die derde-klas onderwyserssertifikaat, wat aan 'n opleidingsinrigting verworf was. Skoolhouondervinding is beperk tot plaasskole. Die onderwyser(es) woon ongeveer 2.2 myl van sy (haar) skool en loop gewoonlik daarheen; dit gebeur selde dat vel riviere of spruite hom (haar) verhinder om sy (haar) pligte te vervul. Die tipiese plaasonderwyser(es) het ongeveer 20 leerlinge versprei oor 5 klasse. Hy (sy) gee 8 lesse per dag met 'n gemiddelde lengte van 35 minute elk, en ontvang 'n jaarlikse salaris van £258.

Losies vir ongetroudes bedra ongeveer 24. 4s. en huishuur (vir getroudes) 22. 0s. per maand. Die losiestoestande was bevredigend, maar die woonhuise van die getroudes was gewoonlik ongeskik. Die onderwyser(e) het omtrent 16 myl van die naaste dorp gewoon, maar het geen moëlikheid gehad om elke veertien dae die naaste dorp te besoek nie. Hy (sy) het deur privaat studie in voeling gebly met die nuutste opveedkundige ontwikkeling en was tevrede om op die platteland skool te hou.

DIE SKOOL. Die skoolgebou, bestaande uit twee klaskamers, gemaak van klip of baksteen, staan apart van die ander plaasgeboue. Die grootte van die skoolgronde is ongeveer twee morges, maar weens die ongeskiktheid van die grond en gebrek aan water was dit onmoontlik om 'n skooltuin aan te lê, alhoewel die skoolgronde vir die doel voldoende onheind was.

Die sanitêre inrigting was onbevredigend en daar was ook geen wasbakke by die skool nie.

Die skoonmaak van die skool was in hande van die eienaar wat dit eenkeer per kwartaal laat uitkroep. Ventilasie en verligting was voldoende, alhoewel die verwarming in die winter baie te wense oorgelant het. Meubels en uitrusting was toereikend maar die onontbeerlike skoolbiblioteek het ontbreek.

DIE LEERPLAN. Onderrig was in die gewone vakke van die leerplan gegee en as daar 'n onderwyseres was het naaldwerk aan die meisies, en terselfdetyd, landboukundige natuurstude aan die seuns onderrig geword. 'N natuurkundige versameling het by hierdie onderrys ontbreek, wat gevolglik bleef teoreties was. 'N weinig tyd was ook bestee aan gesondheidsleer; terwyl aan huishoukunde vir meisies en houtwerk vir seuns, geen aandag gegee was nie. Enige soort spanwerk, soos hoenderbeerderij, ens., was kenmerkend deur afwesigheid.

INSPEKSIE. Die inspekteur het die skool eenkeer per jaar besoek en 'n hele skooldag daar vertoef. Hy het die onderwyser(es) raad gegee in verband met die onderrig en organisasie van die skool. Gewoonlik toets hy die kinders om te sien of hulle geskik is vir promosie, sien die opgaafboeke, registers en rekenaars na. Tyd vir modellesse het gewoonlik ontbrek, sodat die plaasonderwyser maar volgens sy eie goeddunke moes voortgaan.

DIE OMGEWING. Daar is nie 'n gees van samewerking in die omgewing te bespeur nie, alhoewel daar gewoonlik 'n paar gemeenskapsorganisasies bestaan het waarvan die mees belangrikste die Verdedigingsmag skietverenigings was. Debate- en Helpmekaar-verenigings stel die vrouens in staat om aan die gemeenskapsewede deel te neem. Daar bestaan baie selde 'n landbouvereniging en boersake word nie baie georganiseer nie, maar waar hulle gehou word, neem die onderwyser aktief deel aan die organisasie daarvan. Die skoolgebou word as sentrum van byeenkoms gebruik, gewoonlik vir kerkgeleenthede. Met bidure, buitendienste en Dingsaansfeeste, kom die plattelandse bevolking gewoonlik bymekaar. Die materiële toestand van die gemeenskap was as „gemiddeld“ beskou word.

SKOOLKOMITEES. By meeste skole word die beste persone gewoonlik gekies as komiteelede, maar hulle versuim dikwels hulle plig om alles in hulle vermoë te doen om die onderwysaak in hulle wyk te bevorder.

ALGEMEEN. Waar 'n onderwyser(es) moeilikhede het in verband met die skool is dit meesal toe te skrywe aan gebrek aan samewerking tussen onderwyser en ouers. Die engereelde skoolbesoek is ook nadelig natuurlik die skuld van die ouers, wat soms hulle kinders uithou om met die plaaswer te help. Die baie klasse wat die onderwyser voor verantwoordelik is help ook om die moeilikhede te vermeerder.

Verbeterings meen die onderwysers(esse) kan aangebring word deur vervoer van skoolkinders, beter lesiegeleenthede vir onderwysers, meer praktiese onderwys en sentralisasie van skole; alhoewel die toepassing van hierdie laasgenoemde baie moeilik gemaak word deur die vwoordeel van die ouers en in sommige streke, die dun bevolking.

Die plaasunderwyser vind ook dat die baie privaat-skole veel afbreuk doen, want word 'n ouer oor een of ander nietigheid gebelg neem hy eenvoudig sy kind na 'n naburige skool, en daar hy gewoonlik in bereik van twee of drie is, lower dit vir hom geen moeilikheid nie.

Die plattelandsonderwyser mis gewoonlik die samewerking van sy dorpskollega, alhoewel in sekere sentra pogings aangewend word om nouer aansluiting te bewerkstellig, gewoonlik deur middel van die plaaslike takke van die Oranje Vrystaat Onderwysersvereniging.

Skrywer baseer dat die toestande hierbo geskets slegs baie algemeen is, maar meen dat op grond van die gegewens in hierdie hoofstuk uiteengesit hierdie algemene skets 'n taamlik juiste prent skilder van die onderwystoestande op die platteland van die Oranje Vrystaat teen die einde van 1926, en daar in twee-en-'n-half jaar tyd toestande, wat al jare bestaan, nie somer so gou verander word nie, is die skets ook tekenend van die huidige toestand.

HOOFSTUK VIER.

Konsolidasie en Vervoer van Skoolkinders in die Verenigde State van Amerika.

Dit was besonder moeilik om 'n voldoende oorsig te gee van konsolidasie in die Verenigde State, ten eerste, alhoewel toestande in Amerika ongeveer parallel is met die in die Vrystaat is hulle tog nie identies nie, en die Amerikaanse ondervinding op hierdie gebied kan alleen as leidraad dien. Ten tweede het skrywer ongelukkig geen persoonlike ondervinding van toestande in Amerika nie en die enigste bron van inligting was ongeveer vyftig pamflette oor sewentien state; tesame met tien publikasies, en enige mimeografeerde rapporte, van die Buro van Onderwys, Washington, oor die meer algemene aspek van konsolidasie in die V.S.A.

Hierdie hoofstuk moet dus gemeens beskou word as 'n volledige oorsig van konsolidasie in die V.S.A. nie. Die doel is elegs om 'n beknopte geskiedkundige oorsig te gee van die ontwikkeling en uitbreiding van hierdie opvoedkundige beweging oor die lengte en breedte van die land gedurende die tydperk 1838 - 1922.

Later sal die moeilikhede in verband met konsolidasie, die voor- en nadele, ens., bespreek word om as basis te dien vir herorganisasie in die Oranje Vrystaat. Waar ons in die Vrystaat met identiese moeilikhede, n.l. die ondeeltreffendheid van die een- en twee-onderwyser-skool te kampe het, moet enige stelsel, wat in 'n ander land 'n praktiese oplossing vir hierdie probleem aanbied, deeglik ondersoek word. Die

foute en sukses van ander lande met soortgelyke probleme is die rigsnor wat moet dien vir die oplossing van ons eie vraagstukke.

Gedeeltelik sal dit ook die doel van hierdie hoofstuk wees om aan te toondat die konsolidasie idee vrywillig in die lewe geroep was deur persone wat oortuig was van die voordele daarvan en konsolidasie van die plattelandse skole het in die Verenigde State uitgebrei hoofsaaklik deur sy eie krag.³⁸⁾

In die geskiedenis van die ontwikkeling van konsolidasie in die Verenigde State kan ons vier tydperke onderskei:-

- (i) 1838 - 1880. Gedurende hierdie tydperk is die sentralisasie-beginsel in die dorpe ingevoer en 'n begin is gemaak daarmee op die platteland.
- (ii) 1880 - 1894; 'n tydperk van langsame uitbreiding;
- (iii) 1894 - 1910; 'n periode van besondere belangstelling in konsolidasie wat wetgewing op hierdie gebied noodsaaklik gemaak het, en ook 'n uitgebreider toepassing van die skema waar dit alreeds bestaan, en
- (iv) 1910 tot hede, 'n periode van verenigde poginge om konsolidasie soveel moontlik toe te pas en die doeltreffendheid te vermeerder.

EERSTE TYDPERK. 1838 - 1880.

Die konsolidasie-beweging het in 1838 in die New England state oorsprong gehad en het gekom as 'n reaksie teen die gebrekkige opvoedkundige waarde van die een-enderwyerskool. Die eerste poginge tot konsolidasie was in die stede, maar hierdie aansig van die probleem lê buite die bestek van hierdie proefskrif en skrywer gaan nie daarop in nie. Later brei hierdie beginsel hom uit tot die platteland, hoofsaaklik met die

doel om 'n skool

deel om 'n skool daar te stel waarin die ouer leerlinge hoër klasse sou kon byweon sonder om na die dorpe te moet gaan. Hierdie begin slaan presies ooreen met die oorspronklike doel van die Vechtkop-skema, wat ons later bespreek, daar die jongste konsolidasiewette almal voorsiening maak vir die same-smelting van skooldistrikte en skole teheinde 'n hoër graad skool te stig. Elke skooldistrik het sy eie primêre skool behou maar vir sekondêre onderwys was nouer aansluiting nodig.

Teen die einde van dierdie tydperk van veertig jaar het die beginsel van konsolidasie stewig posgevat om die volgende het wette uitgevaardig wat voorsiening maak vir konsolidasie: Massachusetts (1838); Maine (1854), Connecticut (1839), Vermont (1844), New Hampshire (1857), Michigan (1843), Ohio (1847), New York (1853), Wisconsin (1856), Delaware (1838), Iowa (1873), en Indiana (1873). Sien figuur kaart No. , bladsy .

TWEDE TYDPERK. 1890 - 1894.

Die volgende veertien jaar word gekenmerk deur 'n baie langsame ontwikkeling op die gebied van konsolidasie. In baie State, wat alreeds die beginsel begin toepas het, word veranderings in die bestaande skoolwette aangebring om beter by die praktiese ondervinding te kan aanpas.

Die belangrikste mylpaal in die geskiedenis is die Massachusetts rapport van 1893. Hierdie rapport is een van die eerste geskrifte oor konsolidasie. Eenhonderd vyf-en-dertig dorpe het geantwoord op 'n omsendbrief van

39) Die oppervlakte wat deur 'n een-onderwysersskool geheel word.

40) Vergelyk die Vechtkop-skema.

41) Datum toe van die eerste konsolidasie wet of skool.

Fig. No. 5.

Privaat in meisies . kliprif. Vichtkop-area.
 Hierdie is die gewone tipes van privaats op die
 platteland.

omsendbrief van Superintendent Eaton van Concord; 120 van hierdie stede en dorpe het 290 uit 632 skole gesluit en konsolidasie toegepas; gedurende die voorafgaande twaalf jaar het hulle ongeveer 2,000⁴²⁾ skoolkinders op staatsenkeste vervoer.

Gedurende hierdie tydperk het die volgende state die beginsel begin toepas: N. Carolina (1885), Nebraska (1889), New Jersey (1886), Florida (1889), Washington (1890) en Texas (1893). Dien kaart ne. bladsy .

DERDE TYDPERK. 1894 - 1910.

By die aanvang van hierdie periode (1894) sien ons 'n opflikkering van belangstelling aangaande die konsolidasie-beweging en die bygaande probleem van die vervoer van skoolkinders, wat omstreeks die jare 1901 - 1903 sy toppunt bereik.

'n belangrike gebeurtenis is die aanstelling van 'n kommissie van twaalf lede deur die National Educational Association om plattelandse onderwystoestande te ondersoek en aanbevelings te maak vir moontlike hervorming. Die vernaamste vindinge van hierdie kommissie was as volg:-

„Vir die doel van organisasie, onderhoud en bestuur moet⁴³⁾ geen eenheid kleiner as 'n dorp of „county“ in aanmerking kom nie;⁴⁴⁾ die skooldistrik is die mees onbevredigendste eenheid denkbaar. Een van die grootste struikelblokke in verband met die verbetering van die plattelandskool lê in sy afsondering en sy onbevoegdheid om aan die leerlinge daardie stimulerende invloed te verskaf wat verkry word deur die aanraking met

+-----

42) J.F. Abel. Bl. 13.

43) Vergelykbaar met 'n skoolraaddistrik in die O.V.S.

44) Vergelykbaar met die „wyk“ van 'n een- of twee-onderwyserskool.

die aanraking met ander leerlinge van sy eie ouderdom en ontwikkeling. Die kommissie beveer derhalwe aan die versameling van leerlinge van klein skole in groter skole en die dekking van die onkoste vir die vervoer van die leerlinge uit publieke fondse. Die kommissie voel oortuig dat langs hierdie weg beter onderwysers voorsien kan word, met die invoer van verstandiger metodes van onderrig; en terselfdertyd kan die onkoste van die skole baie verminder word.⁴⁵⁾

Ohio en Kansas het gedurende hierdie periode hulle eerste konsolideerde plattelandsskool gestig; in Iowa, Illinois en Nebraska het die bestaande skoolwette so gewysig geword dat dit voorsiening gemaak het vir die 'n aanvang met konsolidasie; terwyl in Wisconsin, N. Dakota, Minnesota, Indiana en Oklahoma die konsolidasie skool steeds meer en meer toegeneem het.

Dit was teen die einde van hierdie tydperk dat konsolidasie in die suidelike State posgevat het (1900 - 1910). In N. Carolina en Florida het die Superintendente van Onderwys aangedring op konsolidasie en in 1896 het S. Carolina die daarstelling van konsolideerde skole goedgekeur. Wetgewing in Louisiana, Virginia, Maryland en Tennessee volg, terwyl in Texas en Kentucky die skoolwette aansienlik hersien werd sodat voorsiening gemaak kon word vir die toepassing van die beginsel. In die Weste het konsolidasie ook 'n aanvang geneem en al die westerlike state, behalwe Nevada en Wyoming het begin konsolideer.

Ons vënd dus teen die einde van 1910 dat die konsolidasie-begrip algemeen as 'n opvoedkundige stelsel erken word vir dorp- sowel as plattelandsskole. Hierdie beginsel het van die Ooste regoor die Vasteland van Amerika uitgebrei en sluit nou ook die volgende state in: Utah (1896), S. Carolina (1896), Kansas (1897), Rhode Is. (1898), N. Dakota (1899), Idaho (1900), California (1901), Missouri (1901).

Minnesota (1901), Pennsylvania (1901), Louisiana (1902), Virginia (1903), Tennessee (1903), Oregon (1903), Oklahoma (1903), Maryland (1904), Illinois (1905), Arizona (1907), New Mexico (1907), Kentucky (1908), West Virginia (1909), en Colorado (1909). Sien kaart no. bladsy .

Die neiging om te desentraliseer het baie verminder, dus volg die gestadige eliminasië van swak skole. Die kampvegters vir konsolidasië het geseëvier en ons vind dat na 'n deeglike ondersoek na die besonderhede en beheer van die stelsel deur 'n groep opvoedkundiges, ⁴⁶⁾ dat hulle terugkeer na hul respektiewelike state en byna almal konsolidasië in hulle state aanbeveel.

VIERDE TYDPERK. 1910 - 1922.

Gedurende hierdie laaste periode word die konsolidasië-beginsel uitgebrei tot die nog oorblywende state, t.w., Alabama (1910), Mississippi (1910), Arkansas (1911), Georgia (1911), Montana (1913), S. Dakota (1913), Wyoming (1913), en Nevada (1913).

In hierdie koer sketsie van die ontwikkeling van konsolidasië in die V.S.A. het ons alleen die State genoem waarin die beginsel wortel geskiet het. Die State stem ooreen met 'n provinsie van die Unie van Suidafrika en dit bedeel dus gladnie dat elke plattelandskool in die V.S.A. vandag 'n konsolideerde skool is nie. Selfs vandag nog word steeds nuwe konsolideerde skole gestig en volgens die nuutste gegewens is daar ⁴⁷⁾ nog 175,455 een-onderwyserskole in die Verenigde State, terwyl talle van studies.

46) Die Staats-superintendente van Texas, Georgia, Arkansas, Virginia, Alabama, Florida, Tennessee, N. Carolina, Mississippi, West Virginia, Louisiana, Kentucky, S. Carolina en verteenwoordigers van die Landboudepartement van die Ver. State van Amerika. J.F. Abel, bladsy 19.

47) Bureau of the Interior. Rural School Circular No. 9. Feb. 1, 1924.

van studies steeds uitgegee word om konsolidasie aan te moedig en uit te brei in die wyke waar die ou toestand van sake nog heers.

VERVOER VAN SKOOLKINDERS.

Geen bespreking oor die kwessie van konsolidasie van skole is volledig sonder ook 'n bespreking van die bygaande vraagstuk van die vervoer van die leerlinge nie. Konsolidasie het in 1838 begin maar dit was eers een-en-dertig jaar later wat Massachussets (1869) die eerste wet opgestel het wat die vervoer van skoolkinders op staatsenkoste moontlik gemaak het. Vervoer van leerlinge was 'n onvermydelike gevolg van konsolidasie en vandag sluit enige konsolidasie-skema noodwendig die vervoer van die skoolkinders in. Net soos die eerste konsolidasie-skema's vir die dorpe bedoel was, was die eerste vervoer ook uitsluitelik vir dorpskinders. In 1885 maak N. Hampshire voorsiening vir die vervoer van leerlinge wat meer as een-en-'n-half myl van die skool af woon; terwyl die eerste vervoer in verband met konsolidasie op die platteland begin is in Ohio in 1893. Eers na 1894 het alle konsolidasie-skema's ook noodwendig die vervoer van die kinders ingesluit.

Die eerste konsolidasiewette was 'n soort van ruilhandel. 'N sekere plattelandse gemeenskap besluit om die een-onderwysersskool in sy wyk prys te gee en ontvang daarvoor geleentheid om die leerlinge na die sentrale skool te vervoer.

Die grafiese voorstelling op bladsy gee 'n mooi voorstelling van hoe konsolidasie en vervoer eers twee aparte aspekte gevorm het, maar na 1887 parallel ontwikkel.

B. Konsolidasie van Skole en die Vervoer van Skoolkinders in
die Oranje Vrystaat met 'n bespreking van die Vechtkop-skema.

So vroeg soos 1908 is die noodsaaklikheid van konsolidasie van plattelandse skole in die Oranje Vrystaat, en die plattelandskind beter onderwysegeleenthede te verkaf, al besef, toe meneer Hugh Gunn, destyds Direkteur van die O.R.K., 'n skema van konsolidasie vir plattelandse skole voorgestel het.⁴⁸⁾ Hierdie skema stem baie ooreen met die in Amerika, waarop dit waarskynlik gebaseer is. In die volgende jaar (1909) het hierdie voorstel aanmerkings uitgelok van verskeie inspekteurs. Die voorstel van meneer Gunn stem so presies ooreen met die oorspronklike Vechtkop-skema, dat 'n mens voel dat hierdie voorstelle die moontlike inspirasie vir die skema was.

Inspekteur Bowie kommenteer oor die planne van meneer Gunn as volg:-⁴⁹⁾

„The question of establishing large central schools for the country has been discussed for a considerable time now, but so far nothing tangible has resulted, the lack of funds being chiefly responsible“, en verder, „what then must be done to better the educational and financial aspect of the schools? There are two methods of solving this question and these can be worked conjointly. We must have (i) central schools with hostels or boarding-houses attached and (ii) transport of children to school.

The initial cost of such schools will doubtless be greater than the present system, but I venture to assert that the ultimate cost will be a saving in that better work will be done, and the upkeep will certainly not be greater than the present.

The schools should be provided with hostels with hostels, which would be under the supervision of the teachers, and pupils who live too far away to walk or drive daily to school would remain under the influence

}}-----

48) Dir. se Rapport. O.R.K. 1907 - 1908. Bl. 12 en 13.

49) " " 1909 - 1910. Bl. 23.

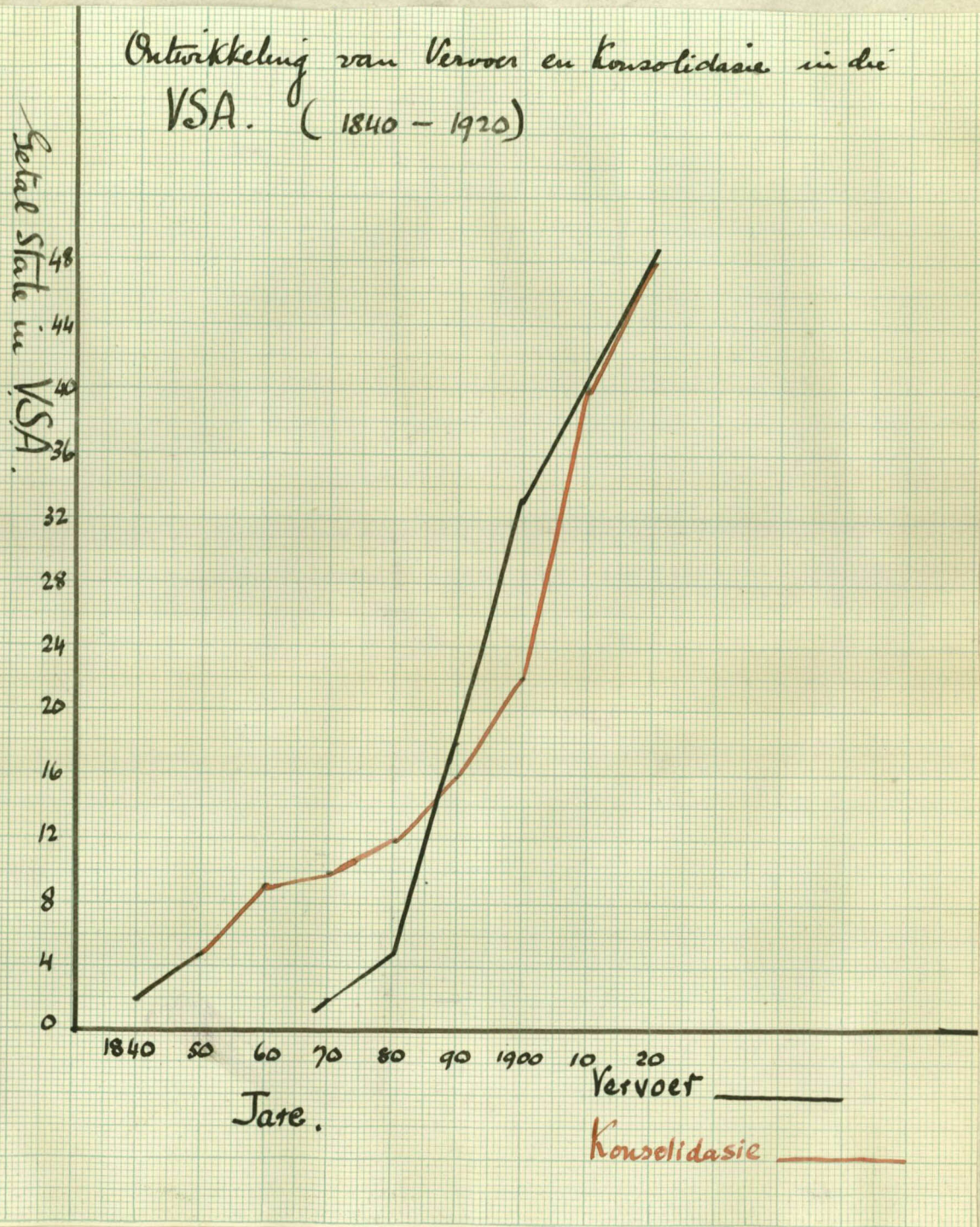

Fig. No. 6.

and control of the teachers from Monday morning until Friday afternoon, when they ~~will~~ would return home until the ensuing Monday, and thus come under the home influence also.

In well-authenticated cases of poverty, the State would assist the parents with at least part of the cost of boarding or of transport if this system is adopted.

The system of transport would probably be less expensive, but in my opinion, the system of keeping the children under the control of the teachers is better from an educational standpoint.

In some more thickly populated districts, the two systems could be very advantageously worked together.

The curriculum of these schools would not proceed further than
504
the Primary Leaving Certificate and bursaries should be provided to assist the more deserving pupils to proceed to the district town school. The Town Schools have already a system of bursaries to enable the best pupils to proceed further with their studies, so that in such a scheme as I have endeavoured to outline the State would, I believe, have a more efficient system of Education and would thus benefit by being better able to secure the best brains for the furtherance of the welfare of the
51)
country.

Sover sees die skrywer kon vasstel was geen pogings van Departementsaas aangewend om die hierbo uiteengesette planne te verwesenlik nie. Of dit is dat die nuwe direkteur, dr. W. J. Viljoen nie van plan

-
- 50) D.i. St. VI. Die teenwoordige idee van voortsettingsklasse (St VII en St. VIII. is 'n nuwe ontwikkeling.
51) Direkteur se Rapport, O.R.K. 1909 - 1910. Bl. 24, 25 en 26.

nie van plan was om hierdie politiek te onderskryf en uit te voer nie, of dat die idees te ver gevorder was vir die tyd - selfs vandag word die Vechtkop-skema gekritiseer as 30 jaar voor die tyd synde - kan nie met vastheid bepaal word nie.

In 1915 was daar 'n poging om vyf skole om die Rietapruut Publieke Skool, Winburg, te konsolideer, maar gebrek aan ondersteuning van die kant van die eiers en onderwyers het die planne nie laat materialiseer nie.⁵²⁾ Konsolidasie of centralisasie, soos dat in die algemeen genoem word, sou eers in 1920 die offisiële stempel van die onderwysdepartement ontvang.

DIE VECHTKOP-SKEMA.

Die Vechtkop Openbare Skool het as 'n privaat skool van voor die Tweede-Vryheidsoorlog af al bestaan en het in 1911 die status van 'n publieke skool ontvang. Statistieke toon aan dat daar altyd 'n gestadige vooruitgang was in die aantal leerlinge, wat gestyg het van 24 in 1911 tot 42 in 1922. Die skoolgebou is van tyd tot tyd verbeter, totdat daar nou 'n netjies, stewige skoolgebou staan, tesame met 'n ruim en goed ingerigte hostel vir beide seuns en meisies. (Sien illustrasies 1 tot 40, en 7 tot 10.)

In 1915, toe meneer C.C. Knight op Vechtkop aangestel werd as hoof, het hy sy konsolidasieplanne van Rietapruut, saamgebring en toe Diedericksdam skool⁵³⁾ geopen werd het hy en die skoolkomitee van die omringende skole⁵⁴⁾ geprotesteer teen hierdie desentralisasie politiek, want Diedericksdam het binne die 5 myl straal van Vechtkop, seers vasgestel deur die Onderwysordenmansie, geval. Gevolglik toe die Direkteur (meneer Schmidt) Hielbron dorpskool 'n besoek gebring

52) Privaat Reedeling van meneer C.C. Knight.

53) Later een van die sub-skole onder die Vechtkop-skema.

54) Vechtkop, Reedekop en Irene.

X

Fig. No. 1.

Die Vechtkopskool $\pm$ 1905.

Fig. No. 2.

Die Vechtkopskool tot 1922.

X

Fig. No. 3.
Die Vechtkopskool.
1923Fig. No. 4.
Die Kleipruijskool

Vechtkop Burgerskool.

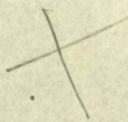

Fig. No 7.

Die Skoolgebou te Vechtkop.

Fig. No. 8.

Die Skoolgebou van die kop gesien.

Fig. No. 9.
Die Hostel.

Fig. No. 10.
Die Hostel van die kop gesien.

het (6 Feb., 1920) om 'n aantal nuwe klaskamers te open en die beleid van die Departement aangaande konsolidasie verduidelik het. Het die Vechtkop area van die geleentheid gebruik gemaak om konsolidasie in daardie omgewing in te voer. Vier maande later (Junie 1920) het die Direkteur Vechtkop 'n besoek gebring en die konsolidasie-skema aan 'n verteenwoordigende vergadering van ouers van die omliggende skole verduidelik. Eenparig word op hierdie vergadering besluit deur die ouers wat teenwoordig was, dat die skole sou konsolideer. Die sentrum van konsolidasie laat hulle aan die Skoolraad van Heilbron oor, wat later besluit het op Vechtkop, die geskikste en mees sentraal geleë plek.

Die eienaar van die plaas Vechtkop het vyf morge grond aan die Departement geskenk en op 15 Desember, 1922, is die nuwe drieklaskamer skoolgebou deur Mr. D. de Villers, M.H.K., geopen. In Januarie, 1923 is die skrywer daar as middelbare assistent aangestel en sou 'n begin gemaak word met 'n sekondêre skoolkursus wat sou oplei tot die voorgestelde Skooleind Sertifikaat van die O.V.S. met landboukunde as die wetenskaplike vak. Hierdie skema het ongelukkig skipbreuk gely by die volgende sitting van die Provinsiale Raad (April 1923), en toe moes die leerplan verander word sodat die leerlinge vir die Junior Sertifikaat van die Universiteit van Suidafrika kon aflê, wat ongelukkig nie landboukunde as wetenskaplike vak toelaat nie. Hierdie wending van sake het die skema oneindig kwaad gedoen, want die sterk fondamentklip, landboukunde, waarop die skema gebou was, het weggeval.

Op 5 September, 1924, word weer op Vechtkop 'n vergadering van ouers gehou, waarop Sy Edele die Administrateur (Mr. r Grobler), die Direkteur van Onderwys, die plaaslike Inspekteur van Skole, Dr.

F.E. Geldenhuys,

Dr. F.E. Geldenhuys (destyds Redakteur van „Die Landbouweekblad“) en verskeie lektore van die Glen Landbouskool teenwoordig was. Nadat verskeie sprekers die noodsaaklikheid van landbouonderrys velduidelik het word eenparig besluit om die gewone sekondêre kursus heeltemal te laat vaar, en te konsentreer op 'n liberale kursus wat na St. VI, 55) landboukunde as grondslag sou hê.

'n aanvang word in 1925 met die bou van die hostel gemaak en in Junie, 1926, amptelik deur die Direkteur geopen by welke geleentheid die Vechtkop Skool as die eerste Burger Skool in die O.V.S. verklaar 56) was.

Teens opposisie van die kant van die ouers wat die sub-skole moes ondersteun het die Direkteur later ingestem dat die sub-skole kon oplei tot St. V in plaas van St. III soos die oorspronklike plan was. Hierdie was bepaald 'n verkeerde stap. Dit was die dun end van die wig wat later die hele skema in twee sou skeur.

Die skema soos dit veranderstel was te werk was as volg:-

Die skole Roodekop, Diedericksdam en Kliprif is sub-skole onder Vechtkop en lei op tot slegs St. V. Te Vechtkop is daar 'n voortsettingskursus na St. VI, wat ook net op Vechtkop geneem kan word. In hierdie voortsettingskursus word vyf-negendes van die tyd aan landboukunde gewy, en die kursus sluit ook algemene kulturele vakke in. Die prinsipaal van Vechtkop is ook prinsipaal van die sub-skole en vir administrasiedoeleindes word die sub-skole beskou as „klaskamers“ van Vechtkop

)))-----

55) Die Landbouweekblad. September, 1926.

56) Sien verslag van die O.K. v.O., Bl. 19.

van Veehtkop, terwyl hulle ~~assistent~~ ^{onderwysers} assistente is van die Veehtkop Burgerskool. Die prinsipaal van Veehtkop word dan ook versoag om gereeld die sub-skole te besoek, iets wat in die organisasie baie moeilikheid veroorsaak het.

Wat hierbe geskete is was die ideaal. Dit was nooit verwesenlik nie, want tweedrag onder die euers en gebrek aan tak aan die kant van die onderwysoutoriteite het die hele Veehtkop-skema laat misluk. Die nutste planne was om die skool by die Unie Departement van Onderwys in te lyf as 'n landbou-skool soos bv., die te Tweespruit.

OPSOMMING. In hierdie hoofstuk is aangetoon heet dat die konsolidasie-beginsel in die Verenigde State vanaf 1839 tot vaddag ontwikkel het waar dit teenswoordig algemeen erken word om die beste stelsel te wees vir die platteland, gepaard met konsolidasie gaan die vervoer van leerlinge op staatskoneste.

In 1908 het in die Oranje Vrystaat die grondslag vir konsolidasie gelê geword wat in 1922 ontwikkel het in wat algemeen bekend is as die „Veehtkop-skema“. Hierdie skema, het groot potensiele krag gehad, maar weens gebrek aan saamwerking tussen die euers van die engewing en die onderwysliggame, het die skema misluk. Die Veehtkop Sentrale Skool, later bekend as die Veehtkop Burgerskool, sal waarskynlik by die Unie Departement van Onderwys ingelyk word en hervorm word tot 'n landbou-skool van die Tweespruit-tipe.

HOOFSTUK VYF.

Hervorming in die Oranje Vrystaat.

(a) Die deel van die plattelandse skool.

In die vorige hoofstukke het skrywer hom bepaal by 'n geskiedkundige oorsig en 'n kritiese uiteensetting van die bestaande plattelandsondervystoestande. Die deel van hierdie hoofstuk is om op grond van die bestaande tekortkominge van die teenwoordige stelsel die nodige hervorming voor te stel en uiteen te sit. Dit sal derhalwe nodig wees om hier aan die begin 'n paar van die mees opvallendste eienskappe van die plattelandse samelewing aan te stip, sekere minder gewenste eienskappe wat deur die plattelandse skool gewysig moet word, en die goeie hoedanighede wat behou en deur die skool ontwikkel moet word, aan te dui.

Die platteland is, in teenstelling met die dorp, dun bevolk, wat lei tot isolasie, eentonigheid en 'n streng individualisme. Op die platteland is die ekonomiese eenheid die huis en die vernaaiste industrie is huisnywerhede, wat produksie op slegs 'n klein aansienlik maak. Die boer lewe in noue aanraking met die natuur; het min tyd vir ontspanning en kom nie baie in aanraking met sy medemens op sosiaal gebied nie. Organisasie is deur hierdie individualisme in die

meeste gevalle

meeste gevalle geheel en al afwesig en enige koöperasie is feitlik totaal afwesig, of indien daar een of ander koöperatiewe beweging bestaan word dit deur 'n minderheid ondersteun en daar die meeste met agterdog bejeen. Die boer is sy eie werkgewer en uit die aard van sy beroep is dit nodig vir hom om veelsydig, behendig en vindingryk te wees. Wat die huislike betref vind ons 'n baie groter mate van famielieeenheid; minder ongetroude persone, vreeser huwelike, groter famelies as op die dorp, en 'n hefter huwelikslewe. Die twee geslagte is weersyds baie meer afhanklik van mekaar as in die geval van die dorpsbewoner.

Die doel van die plattelandskool moet dus wees om (a) die goeie hoedanighede, n.l. sy veelsydigheid, vindingrykheid, behendigheid, hefter famelielewe en sy liefde vir die land, te behou en te ontwikkel, (b) die eienskappe wat deur die moderne samelwing vereis word aan te kweek en te ontwikkel, veral op die gebied van meer omgang met sy medeboere, koöperasie en aanleer van moderne landboumetodes, en (c) die kind op die platteland, vir die platteland, voor te berei.

Die plattelandskool kan hierdie doel bereik deur (a) die vakke op die plattelandskool so te kies dat hy 'n insig kry in die nuwe landboumetodes, (b) die die metodes van onderwys, en (c) behoorlik opgeleide onderwysers.

Dr. Malan sê in die voorwoord van sy boek oor plattelandse opvoeding, tereg: „This is the day of the new farmer. The modern farmer has to be a practical scientist and a skilled manager, business man, mechanic and labourer, all in one. In addition he must remain a student if he wants to keep up-to-date. From this it is evident that the successful farmer must be a well educated man”

57)

In die dorpe het die dorpskind twee soorte skole tot sy beskikking, n.l. die primêre skool en die middelbare skool. Daar is wel gebreke in die leerplanne van hierdie tipes van skole wat ons nie hier kan op ingaan nie, maar die feit bly bestaan dat die matrikulasie-eksamen, wat aan die einde van die vierjarige middelbare kursus kom, deur die betrokke outoriteite en liggame erken word as genoegsame voorbereiding vir die dorpskind en sy bestaan as klerk in een of ander Besigheid, of siviele amptenaar te kan maak. Vir digene wat na die universiteit wil, verskaf hierdie skole ook die nodige voorbereiding.

Wanneer sulke fasiliteite aan een gedeelte van die bevolking n verskaf word, bestaan daar dus geen logiese rede waarom gelykstaande geleenthede nie ook aan 'n ander, 'n oorvoën groter, gedeelte verskaf sal word nie. Die plattelandse seun of dogter behoort dus in hulle omgewing geleenthede te hê wat aan hulle in hul omgewing onderwys sal verskaf wat hulle vir hul toekomstige lewe op die platteland sal voorberei.

Die plattelandse kind ontvang in sy omgewing vandag slags primêre onderwys; die gehalte, tekortkominge en algemene ondeeltreffendheid van hierdie onderwys het ons alreeds in die derde hoofstuk bespreek.

Hervorming op die platteland, met die doel soos uiteengesit, sal verkry word deur (a) afskaffing van die een- en twee-onderwyser-skole en die daargestelling van konsolideerde skole plattelandse primêre skole, met vervoer, deur die Departement verskaf, vir alle leerlinge. Hierdie skole sal 'n hersiende leerplan volg tot en met standaard ses; (b) die daargestelling van twee of meer plattelandse middelbare skole, of Burgerskole, met kosnussgeleenthede, in elke skoolraaddistrik, waar die plattelandse kind,

waar die plattelandse kind, na voltooiing van die primêre leerkursus aan die konsolideerde skool, 'n voortsettingskursus kan deurloop van dieselfde standaard, maar ander leervakke as in die sekondêre skole op die dorpe.

Vir die konsolideerde plattelandse primêre skool word die volgende leerplan voorgestel:-

- (i) Godsdiensonderwys.
- (ii) Die twee landstale.
- (iii) Praktiese rekenkunde in verband met boerdery.
- (iv) Aardrykkunde.
- (v) Geskiedenis en Burgerpligte.
- (vi) Sing en teken.
- (vii) Naaldwerk (vir meisies) en Houtwerk (vir seuns)
- (viii) Elementêre lesse in persoonlike Gesondheidsleer,
- en (ix) Natuurstudie, met 'n sterk landboukundige neiging.

Klem moet veral gelê word op landboukundige natuurstudie, want die onderwyser het hiër 'n uitstekende geleentheid om die onderwyse in die skool, by die kind so eie ondervinding buite die skool, te laat aanpas.

Die O.K.v.O. beveel die volgende leerplan vir die sogenaamde 58) Burgerskool aan:-

- (a) Landbouonderwys (of Huisboukunde)
- (b) Kulturele onderwys, wat insluit,
 - (i) Godsdiensonderwys.
 - (ii) Praktiese rekenkunde en eenvoudige boekhou
 - (iii) Taalonderwys.
 - (iv) Kommerciële aardrykkunde
 - (v) Geskiedenis en burgerpligte,
- en (vi) Sang en teken.

Hierdie leerplan sou met 'n paar wysigings geskik wees vir die voorgestelde middelbare plattelandse skool. Skrywer wil pleit vir die invoeg van 'n kursus in landbouekonomie. 'n Inleiding tot hierdie onderwerp sou ook baie bydra om van die bestaande vraagstukke in verband met kooperatiewe

met koöperatiewe boereverenigings, bemarking, vraag-en-aanbod, ens., op te los, en die boer beter instaatstel om sy regmatige plek in ons toekomstige teenwoordige ekonomiese organisasie in te neem. Gesondheidsleer is ook 'n vak wat nodig is in die leerplan. Die kursus sal veral eerste hulp by ongelukke moet insluit. Menige persoon met 'n kennis hiervan sal, veral op die platteland, waar mediese hulp nie dadelik verkrybaar is nie, instaat gestel word om miskien 'n lewe te red of verhoed dat ernstige komplikasies by 'n ongeluk verwikkel. 'N kennis van elementêre sanitêrewette sal baie daartoe bydra om die bestaande ongesonde gewoontes in verband hiermee te bestry.

Die kursus in praktiese rekenkunde en boekhou sal die toekomstige boer instaatstel om sy boerdery op besigheidslyne te drywe, of as hy nog as loerjong by 'n boer werk sou hy die boekhou gedeelte kan oorneem. Veel moeite, ergenis en onkoste sal die boer deur hierdie kennis bespaar word by die opstel van sy jaarlikse inkomstebelastingstaat.

Geskiedenis en burgerplig is nodig om die boer te laat beseef dat hy sy pligte as staatsburger getrou moet nakom en sy gedeelte bydra om sy land 'n waardige plek in die toekomstige wêreldgeskiedenis te laat inneem.

Landboukunde sal die hoofvak vir seuns wees en al die ander onder-
 rig behoort aan hierdie gekoördineer te word. Die kursus in landbou sal behalwe die praktyk en teorie van ploeg, saai eg, ens., ook die instandhou en herstelling van plaasgereedskap insluit, sodat die kursus ook voorsiening behoort te maak vir hout- en smitswerk, soos wat die boer op die plaas sal nodig hê.

Huishoukunde vir die plaasmeisies behoort eweveel aandag te ontvang as die landboukursus vir seuns. Die opleiding van die meisie moet haar ook voorberei vir haar toekomstige loopbaan as boervrou. Indien dit nie meentlik

Indien dit nie moontlik is om aan een Burgerskool eweveel aandag aan landboukunde as aan huishoudkunde te gee nie, behoort die wenslikheid oorweeg te word om in elke skoolraadsdistrik tenminste twee Burgerskole, een vir seuns en een vir meisies te hê.

Daar sal natuurlik streke wees waar dit onmoontlik sal wees om die een-onderwyserskole geheel en al te verwyder. Die gedragelys van die Departement behoort egter te wees om hierdie tyepe van skoolse min aanspoediging as moontlik te gee, en waar hulle onvermydelik is behoort hulle nie verder te gaan as tot en met standaard drie nie. Die kursus wat gevolg sal word sal van so 'n aard wees dat die kind na standaard drie sonder moeite by die kursus van die konsolideerde primêre skool sal kan aansluit.

Hierdie kursusse, soos hierbo uiteengesit, sal dan die voorgestelde doel bereik, want dit sal (a) die goeie hoedanighede wat ons by die plattelander aantref, behou en ontwikkel. Die kind word behou vir die platteland en die alreeds ingewortelde liefde vir die ope lug en die boordery, word vermeerder en vaster ontwikkel, deurdat hy met kennis gewapen is om die probleme in verband met sy beroep in 'n meer kritiese lig te aanskou en planne te beraam vir hulle bevredigende oplossing. Die eentonigheid en isolasie word verwyder want die konsolideerde skool is ook 'n faktor omas ^{helaas} die plattelandse omgewing lig en kennis te versprei, deur lesings, konserte of wat ook al. Die leer die nodige lesse van koöperasie en goeie besigheidsmetodes wat alleen as gevolg kan hê dat die leer 'n kragtige faktor in die ontwikkeling van die land sal word, en indedaad die naam van die „ruggegraat van die land“ sal verdien.

Die twee geslagte wat op die platteland so afhanklik van mekaar is, vul mekaar aan daar die plaasdogter met haar kennis van huishoudkunde bekwaam sal wees en langs die plaasseun haar roegmatige plek in te neem. Doel (b) word bereik deurdat die aard van die kursus die agterdog betreffende landboumetodes, gesondheidsreëls en organisasie, verwyder. Selfs die feit dat 'n groter gemeenskap moet saamwerk om die konsolideerde skool te stig, laat die bewoners op aanseuklike wyse die leuse van „eendrag maak mag” besef; terwyl doel (c) bereik word deurdat die plattelandse kind op die platteland vir die platteland voorberei word.

As ons hierdie ideale in verband met ons plattelandse onderwys bereik sal die plattelandse kind inderdaad „.....(sorg) vir die (kulturele en) ontspanningslewe op die platteland; dit verhef en veredel..... Die burgerskool moet toon dat die platteland heggommand nie op die dorp vir sy plaasier en vermaak aangewys is nie. Die platteland kan sy eie ontspanningslewe ontwikkel, feiner en meer opbeuend as die van die dorp. Also word die burgerskool 'n krag ten goede. In elke opsig verkwik, verryk en veredel hy die plaaslewe. Die platteland het baie sluimerende kragte en deurdat die burgerskool in homself verenig al die moontlikhede vir die kulturele en ontspanningslewe op die platteland, help hy om die tot volle ontplooiing te bring.

(b) Die Opleiding van Onderwysers.

In verband met die opleiding van onderwysers is die aanbeveling van die O.K.v.O. meer oor die opleiding in die algemeen bedoel, as vir die platteland in die besonder. Tog is dit duidelik dat die kommissie besef dat later, met die oog op die hervormings voorgestel vir, en die besondere vereistes van die platteland, dat die opleiding van onderwysers ook hierby moet aanpas.

Die eerste wat ons sou eis van 'n onderwyser wat later aangestel sal word aan 'n konsolideerde skool is dat hy, behewens die gewoenlike opleiding in die opvoedkundige wetenskap, ook voorberei sal word in die spesiale vakke van die konsolideerde skool primêre of middelbare skool op die platteland. Vir mans sou 'n spesiale opleiding in landboukunde in vereiste wees. Die skema waarby studente eers na die Olen landbou-skool gaan en daarna na die Normaalkollege vir professionele opleiding, is uitstekend om die nodige opleiding aan die toekomstige plattelandse onderwysers te versorg, en by die aanstelling van leerkragte behoort sulke persone natuurlik die voorkeur te kry.

Vir die middelbare of Burger-skool op die platteland sou 'n hoër peil van opleiding nodig wees, tenniste 'n baccalaureus-graad in landbou met professionele opleiding gelykstaar met die O1 of O2.

Ongeukkig bestaan daar nie 'n skema waarby dames 'n dergelyke opleiding in huishoudkunde kan deurloop, alverens hulle professioneel opgelei word nie. Hierdie is bepaald 'n behoefte waarin op een of ander wyse voorsiening moet gemaak word, sodat die plattelandse dogters die nodige opleiding kan ontvang wat haar sal voorberei vir die plaaslewe.

Voorsiening behoort ook gemaak te word vir 'n kursus in plattelandse sosiale wetenskap en vraagstukke in verband met die organisasie en beheer van 'n konsolideerde skool, sodat wanneer die kweekeling na die platteland gaan hy die huidige stelsel se tekortkominge soveel beter sal beseef, en hy in sy werkkring die spursdoeg van hervorming kan plant. Sy kennis van die vereistes vir konsolidasie en die voordele daarvan verbonde, kan dan van baie praktiese waarde wees om plaaslike opinie en pogings in die regte kanale te stuur, „.....Sy werk sal minder meganies wees, (en) des te meer sal sy sukses afhang van persoonlike inisiatief, selfstandigheid en toewyding. Meer selfstandigheid bring egter groter verantwoordelikheid en vereis hoër ontwikkeling. Dit spreek dus vanself dat wt sy opleiding betref, met hierdie verandering besondere rekening gehou sal moet word.....Skool en huis (moet) nouer aan mekaar (gebind word). Indien die ideaal, dat die skool vir die omgewing almeer 'n kultuursentrum moet wees, verwesenlik sal word, behoort reeds aan die kweekeling in hierdie opsig wenke en voorligting gegee te word.....2

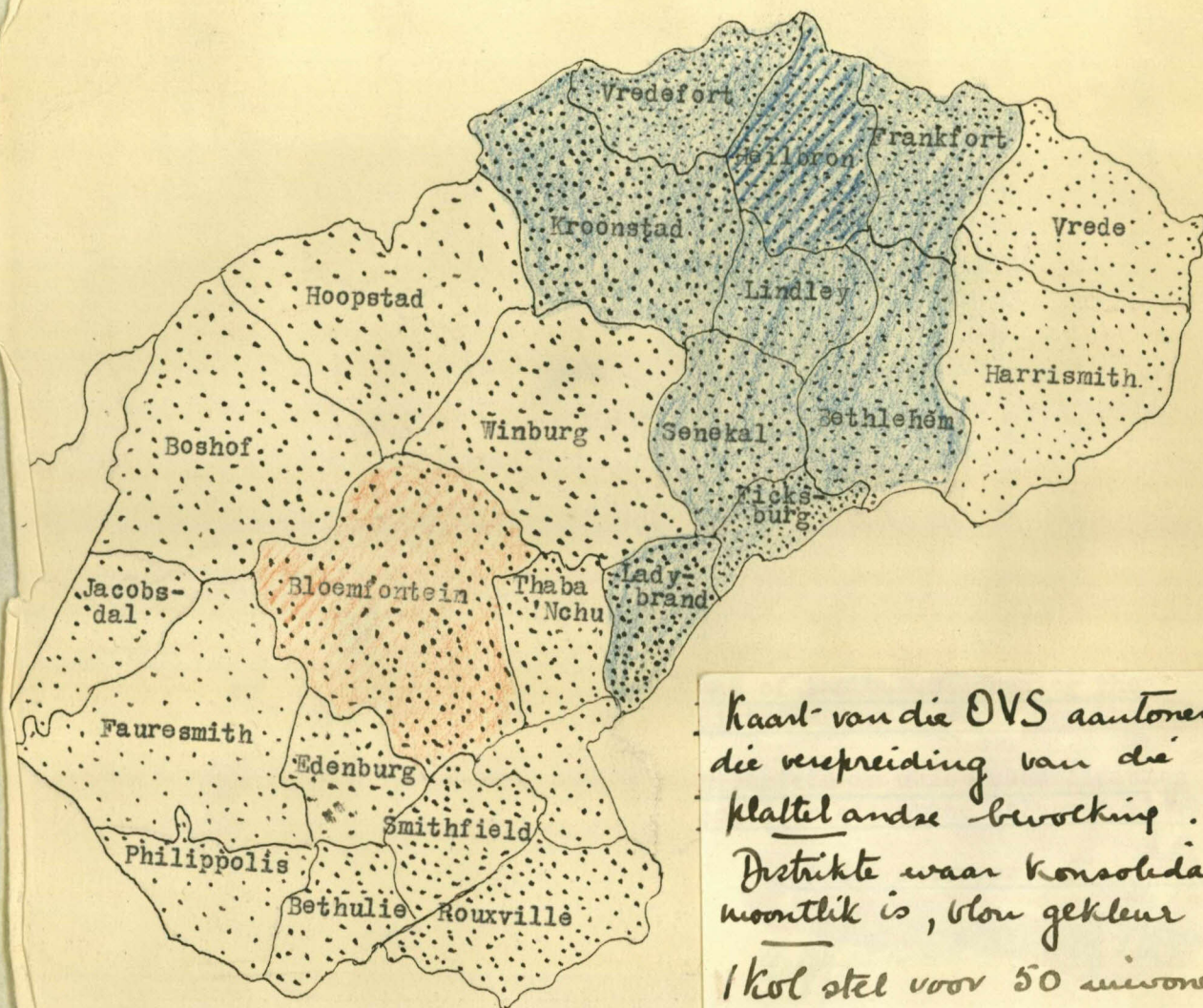
Die onderwyser moet ook deur sy persoonlikheid en voorbeeld die plattelandskind help om hom vry te maak van die gewoontes van die verlede. Hy moet takvel te werk gaan in hierdie verandering en sieningse teenoor die gewoontes, tradisies en konservatisme van die verlede; want die onderwyser moet geensins die skyn gee om 'n ikonoklas te wees nie. Die kind se nuwe kritiese nithyk op die verlede en veranderde ideale vir die toekoms moet die natuurlike uitvloeisels van die onderwysmetodes wees.

Die Kommissie beveel ook aan dat indien nodig word en die
bestaande Normalkollege ~~aan~~ uit te brei, „dat 'n tweede normalkollege
..... word op die

érens op die platteland gestig word, om meer rekening te kan hou met
 61)
 die goos van die platteland"

(c) Waar om te Konsolideer.

Ma ons die doel van die plattelandse skool en die opleiding van onderwyssers bespreek het, is die volgende vraag wat hom voordoën: In watter gedeeltes van die Oranje Vrystaat sal hierdie voorgestelde konsolidasie moontlik wees, en is dit prakties uitvoerbaar. Die akrywer is ongelukkig nie in 'n posisie gevees om 'n persoonlike besoek te bring aan die verskillende sentra nie, maar van die gegewens wat ingewin is word sekere moontlike streke aangetoon. Later sal meer breedvoerig bespreek word hoe om te werk te gaan om te konsolideer; sodat dit moontlik sal wees om die meesgeskikte konsolidasiesentra uit te soek. 'N kaart van die O.V.S. aantoonende die verspreiding en die digtheid van die plattelandse bevolking word op bladsy aangegee. Die streke waar die bevolking dig genoeg is om sukses te verwag word deur die gekleurde gedeelte aangedui. Die digtheid van die platteland varieer van 8.72 per vierkante myl, in die distrik Ficksburg, tot 4.53 per vierkante myl, in die Senekalse distrik. Die Heilbronse, wat die die skoolraad areas van Heilbron en Oranjeville insluit, het 'n bevolking van 5.09 per vierkante myl, en is tipies van hierdie streek. Dit word egter geensins beweer dat in die orlge streke daar nie sentra is waar konsolidasie moontlik is nie. So bv. is 'n tot dusver baie

Kaart No. 2.

sukksesvolle poging by Kafferrivier in die Bloemfontein distrik, aangewend en daar is ongetwyfeld sentra in die digbevalkte streke, waar die bevolking ook ^{yl} ~~nik~~ is, en konsolidasie nie moontlik is nie, maar hierdie kolle sal alleen deur 'n behoorlik georganiseerde opvoedkundige opmeting geopenbaar word.

Kaart nommer twee dui die ligging van die skole in die Heilbron en Oranjeville skoolraaddistrikte aan. Volgens die onderwyswet van 1920 moet die afstand tussen enige voorgestelde en bestaande skool nie minder as ses myl wees nie; met dien verstande dat onder besondere omstandighede ⁶²⁾ van hierdie bepaling afgewyk kan word. Die groot mate van ooreenslaan van die sirkels, wat 'n straal van ses myl voorstel, dui die mate van desentralisasie aan. Hierdie kaart toon ook duidelik waarom sommige ⁶³⁾ kinders in bereik van twee of drie skole is, so, bv., is iemand wat by A (op kaart No. 3) woon binne bereik van nie minder as vyf skole nie; n.l. Driekuilen, Schaapplaats, Blesbokfontein, P.J.G. Leonard, en B.S. Rust. Geen dus dat koöperasie op onderwysgebied by die ouers totaal afwesig is nie, want 'n ouer het soms belang by vyf, i.p.v. slegs een skool. Hierdie feit ⁶⁴⁾ verklaar ook 'n ander aspek van plattelandsonderwys: as 'n ouer die ⁿ miste ontevredenheid het by een skool, stuur hy eenvoudig sy kinders na een of ander van die omliggende skole. Aan die Vechtkop Burgerskool het skrywer kinders aangetref wat die hele rondte van die omliggende skole gemaak het.

Kaart nommer drie

)))-----

62) Education Laws Consolidation Ordinance, 1920. Bl. 66.

63) Hoofstuk drie, bladsy

64) Hoofstuk drie, bladsy

SCHOOL BOARD DISTRICTS OF

ORANJEVILLE & HEILBRON.

75. a.

Showing position of schools.

SCHOOL BOARD DISTRICTS OF

ORANJEVILLE & HEILBRON.

Showing position of schools.

Kaart. No. 4.

Kaart nommer drie is 'n poging om die moontlike sentra van konsolideerde primêre skole aan te dui. Die sirkels stel voor 'n straal van tien myl.

Sentrum van konsolidasie.

1. Viljoensdrift.

2. Wolvehoek.

3. Moollaagte.

4. Oranjevillie.

5. P.G.J. Leonard.

6. Bronkhorstfontein.

7. Heilbron.

8. Moltene.

9. Kafferskloof Vechtkop.

Skole wat konsolideer.

Kruisemontfontein en skole in die aangrensende distrik, nie aangedui nie.

Schaapplaats. ©

Taaiboschspruit. ©

Blesbokfontein.

Minnaar.

Engelbrechtsdrift.

Taaiboschspruit. ©

Landhoek.

Damplaats.

Goedgedacht.

Aberdeen.

Schaapplaats. ©

Driekuilen.

Greenvlei.

B.S. Rust.

Twedegeluk.

Driefontein.

Vaalbank.

Worlewood.

Kafferskop.

Pelavordriet. ©

Pelavordriet. ©

Dossieslaagte.

Schurvekop.

Rietfontein.

Helom.

Roodekop.

Irene.

en 10. 'n skool by A op die kaart waar die skole „Vlakuit”,

„Vergenoeg”, „Blyvooruitsig”, „Drieklip”, „Villieria” en

„Williesrust” kan konsolideer.

„Nassau” en „Melendraai” sal waarskynlik as een-onderwyserskole

bly voortbestaan.

65) Helom het intussen gesluit en Diedericksdam en Kliprif in die Vechtkop area, heropen.

©) Die skole so gemerk kan dus onder twee moontlike konsolidasies val.

bly voortbestaan. By Vechtkop behoort dit moontlik te wees om 'n middelbare of Burgerskool, soos deur skrywer voorgestel, tot stand te bring.

Of die hierbo voorgestelde sentra werlik die mees praktiese sal wees, kan alleen deur 'n noukeurige studie van plaaslike omstandighede bepaal word; in alle geval dui hierdie voorstelle die rigting aan waarlangs die probleem aangepak moet word.

Hierdie voorstelle sal die daarstelling van negge konsolideerde primêre skole en een Burgerskool, beteken. By sentrum A sal nuwe geboue nodig wees, terwyl by die orige waarskynlik van die bestaande gebou, met veranderings, gebruik gemaak kan word. Hierdie skema sal die vervoer van ongeveer 1,000 kinders beteken, en waar vroeër 85 onderwysers nodig was, sal 'n stuk fo 40 die werk kan behartig, en dit met groter doeltreffendheid. Op hierdie punt alleen sal 'n besparing van plus, minus, £12,000 per jaar aan salarisse moontlik wees.

Gestel dat die Administrasie £2000 uitgee aan geboue by elke sentrum en £500 vir vervoer; dan kry ons die volgende vergelykende tabel tussen die ou en nuwe stelsel.

Tegewoordige Stelsel.

Voorgestelde Stelsel.

Kapitaalsuitgawe.

Geboue	£20,000
Vervoermiddels	5,000
Totaal.	25,000

Jaarlikse uitgawe.

Aan salarisse £21,600.

Salarisse	10,000
6 % rente op kapitaalbelegging	1,500
Vermindering 1/5 jaarliks op vervoermiddels.	1,000
Lopende koste vervoer.	6,000
Ander uitgawes.	3,100.

£21,000

21,000

Ons sien dus dat as ons onder die teenwoordige stelsel slegs die jaarlikse uitgawe aan salarisse neem, dan kom die voorgestelde konsolidasie- en vervoer-skema op ongeveer dieselfde te staan. Die voorgestelde stelsel is dus nie duurder nie, maar in werklikheid goedkoper daar dit soveel beter doeltreffendheid vir dieselfde uitgawe beteken.

(d) Die Voordele van Konsolidasie en Vervoer.

In die voorafgaande hoofstukke is terloops melding gemaak geword van die voordele verbonde aan konsolidasie en vervoer; en dit sou nuttig wees om hier korteliks al die voordele van die skema op te som. Hierdie voordele is natuurlik gebaseer op grond van die Amerikaanse ondervinding. Gewas in Amerika is die konsolidasie van plattelandse skole met groot sukses bekroon geword. Dit bied so 'n verbasende oplossing van die plattelandse probleme aan dat die sukses daaraan toegeskryf amper oordrewe lyk. Wanneer ons die voordele opsom in verband met die tekortkominge van die plattelandse ^{wat} ~~angewysing~~ onderwys, aangeteen in hoofstuk drie, sien ons die volgende:

Die kinders. Byna al die kinders in die plattelandse skole kom van die platteland en die konsolideerde skool bied die plattelandse kind geleentheid aan om in sy eie omgewing, binne bereik van die ouerlike huis, hoër, sowel as meer doeltreffender laer onderwys te geniet. Veral is daar geleentheid om onderwys te ontvang in sulke vakke soos landbou, huishoudkunde en ander verwante vakke, wat later vir die kind van groot praktiese nut sal wees. Die kind word deur konsolidasie in staat gestel om jonger skool-tee te gaan en op ouer leeftyd die skool te verlaat; onder huidige omstandighede is dit presies die teenoorgestelde.

Die plattelandse-

Elke plattelandskind, afgesien van die welstand van sy ouers, het gelyke geleenthede; terwyl onder die teenwoordige stelsel slegs kinders van goeie ouers in 'n posisie is om onderwys op die dorpe te geniet. Gewoonlik loop hierdie kinders dan gevaar dat hulle die dorpslewe gewoend word en vir die platteland verlore raak.

Wens die datt dat daar meer leerkragte aan die konsolideerde skool sal wees, is langer lesse, langer periodes, beter tydstafelindeling en 'n sekere mate van spesialisasie deur die onderwyers meentlik. Al hierdie feite dra daartoe by om aan die kind 'n beter en doeltreffender opleiding in 'n korter tyd te besorg. Die groter vriendekring waarmee die kind in aanraking kom wakker by hom individualisme aan, want hy het nou soveel beter geleentheid om te toon wat eintlik in hom sit. Groter inspirasie, groter kompetensie en dus 'n hoër gehalte van werk, inisiatief, selfvertroue en hoër moraliteit is almal karaktertrekke wat deur die konsolideerde skool ontwikkel kan word. Daarby het hy die geleentheid om in 'n moderne skoolgebou, uitgerus met die nodige apparaat en meubels en die onontbeerlike biblioteek, opvoeding te geniet en al hierdie faktore moet daartoe bydra om die kind 'n beter staatsburger te maak. By so 'n konsolideerde skool sal dit ook meentlik wees om goed toegeruste speelgronde te hê om die kind die voordele van georganiseerde spele te verskaf.

Die Onderwyers: Die feit dat die leerkragte aan die hedendaagse plattelandskool vir so 'n groot gedeelte uit jong, onervare, ongetroude dames bestaan, is 'n ander groot leemte in die huidige stelsel. Hierdie faktor sal deur konsolidasie verwyder word, want die onderwyser wat onervare is, sal nie op sy eie houtjie voortsukkel nie, maar onder leiding staan van 'n bekwame en ervare prinsipaal. Konsolidasie sal ook

die moeilike vraagstuk van huisvesting en losies vir die onderwysers oplos, wat sal beteken dat daar minder ontevredenheid en rendtrek sal wees. 'N standvastiger onderwyspersoneel wat doeglik 'n invloed ten goede op die kinders en die omgewing sal afdruk en 'n hechter band tussen die skool, oud-leerlinge en ouers sal die gevolg wees. Die onderwyfistaf sal ook hoër kwalifikasie besit en baie ervare dorpeonderwysers sal verkies om onder hierdie gunstiger omstandighede liewers op die platteland te wil skoolhou, sodat, i.p.v. die onderwysers, soos nou, van die platteland na die dorpe trek, die teenoorgestelde die geval sal wees.

Die modern-ingerigte skoolgebou, behoorlik geventileer, verlig en verwarm, goed toegerus met al die nodige apparaat en 'n biblioteek, sal die onderwys op die platteland tot op dieselfde peil bring as op die dorpe. Die groter staf sal beter indeling van werk, minder vakke en klasse per onderwyser beteken. Vandag is die onderwys in die een- en twee-onderwyserskole meet bepaald tot „hoor“ van lesse en die doseer van sulke vakke soos rekenkunde, waarmee die kind op 'n manier kan voortsukkel sonder baie aandag, in plaas van behoorlike onderrig. By die doseer van die landboukundige natuurstudie sal die skooltuin, wat moontlik gemaak word deur die groter gronde en voldoende watervoorraad, onontbeerlik wees. Die persoonlike voordeel vir die onderwyser deur aanraking met sy kollegas by die konsolideerde skool, is onskatbaar.

Die Skool. Die beter skoolgebou is alreeds gemeld. By elke skool behoort pegings aangewend te word om 'n skoolsaal te bou wat nie alleen vir skoolbyeenkomste, maar ook as vergaderplek vir die hele gemeenskap gebruik kan word. So word die skool inderdaad die middelpunt van die gemeenskapelike. Die beter sanitêre inrigtings by die skool kan dien as voorbeeld vir die hele omgewing, sodat ook op hierdie gebied die plattelandse skool die nodige onderrig aan die omgewing verskaf.

Die Leerplan. Elders in hierdie hoofstuk is die voorgestelde leerplanne breedvoerig bespreek geërd, maar melding behoort hier gemaak te word in verband met die tuis-werk-skep. Hierteenoor rapporteer die 66) O.K.v.O. as volg:-

„Die leerling onderneem 'n taak tuis in verband met sy ouers se boerdery, soos bv. die oppas en grootmaak van 'n aantal hoenders; die beplanting en bemarling van 'n deel van die groentetuin; die oppas, pluk en verpak van die vrugte van 'n deel van die boerdery, ens..... en meer spesiaal vir meisies die volgende: die insê van gronente en vrugte, die doen van 'n spesiale fase van die huishouding, soos bv. tafeldekk, die opdis van maaltye, ens..... Hierdie werksaamhede word ondervoesig van die ouers gedoen en die onderwyser tree op as raadgever en beoordeelaar. Die werk wat op hierdie manier tuis verrig word onder toesig van die ouers tel as skoolwerk, waarvoor die kind krediet kry. Dit is natuurlik nodig om die toestemming van die ouers te kry en dit bevorder die hartelike saamwerk van kind, ouer en onderwyser. Die huis kom in die skool, en die skool in die huis, en die tansbeteande grense tussen die twee verdwyn.

Inspeksie.

Onder die konsolideerde skoolstelsel sal die inspekteur meer aandag kan wy aan elke skool en ook meer besoeke gedurende die jaar kan aflê. Een vlugtige besoek jaarliks is al wat moontlik is met die groot aantal klein skooltjies en die tyd ontbreek om as raadgever en leier op te tree, die inspekteur is genoodsaak om sy besoek uitsluitlik te bepaal by inspeksiepligte. Konsolidasie sal dus die inspekteur instaatstel om as instruksie- en leier op te tree, in plaas van bloot inspekteur.

Die Omgewing. Die bloet feit dat 'n konsolideerde skool alleen tot werding kan kom wanneer die hele omgewing met hierdie deel saamwerk is al genoeg om die omgewing die groot les van saamwerk te leer. Die sukses van die skool hang uitelutelik af van koöperasie tussen ouers, onderwysers en onderwyseautoriteite en die konsolideerde skool kan dus 'n magtige faktor word om samewerking op die platteland te bewerkstellig. Die skool sal verder as brandpunt vir die hele gemeenskap dien; plaaslike jaloesie sal verdwyn en deur verskuiwing van die horison sal 'n wyer uitsig, hoër ideale en 'n hoër peil van lewe totstand gebring word. Behreuer skoolkomiteede sal plaaslike inisiatief aanwakker; meer belang in die skoolwese opwek en 'n gemeenskapsgees en gemeenskapswaardigheid laat ontstaan. Die ouer lode van die gemeenskap sal deur middel van lesings en voordragte inligting op landbou- en kulturele gebied verskaf word; terwyl 'n uitbreiding van die skoolbiblioteek tot gebruik van die gemeenskap, sal bydra om lig en kennis op die platteland te versprei. Die verhuising na die dorpe en die kinders 'n beter opvoeding te gee sal die betekenis plaasouer en kind vir die platteland behou; terwyl die lewendmakende invloed van die skool isolasie en stagnasie van die plattelandse gemeenskap sal elimineer. Die stelsel sal goedkeper wees in die sin dat dit meer doeltreffend is; die belastingbetaler kry beter waarde vir sy geld. Die bykomende vervoerkwessie sal beter aan 'n vereiste maak wat vervoer van die plaasprodukte goedkeper en gemakliker sal maak.

(e) Die Vervoervraagstuk.

Die vervoer van die leerlinge tussen huis en skool is 'n absolute vereiste by enige konsolidasieskema en sonder vervoer van Staatsweë is dit absoluut onmoëlik; nie alleen lower die Amerikaanse ondervinding positiewe bewys hiertoe nie, maar die mislukking van die konsolidasieskema op Vechtkop is deels te wyte aan die feit dat daar geen behoorlike vervoer vir die leerlinge verskaf was nie. Tot nou toe het die Departement hulp verleen aan behoeftige kinders wat meer as drie myl van die skool woon, maar die vervoermiddels laat baie te wens oor en die bepaald een van die mees stremmendste faktore in die plattelandse skelwee van die O.V.S.

Die kwessie van vervoer is deur die O.K.v.O. ondersoek en hulle bevindinge is as volg: ⁶⁷⁾ „Met die oog op die voorgestelde mate van centralisasie op die platteland, en selfs al bly die teenwoordige toestand onveranderd, moet daar, sover moontlik, beter reëlings vir vervoer getref word. Sulke reëlings moet te doel hê dat die kinders, wat vervoer word, by die skool gelwee word in so 'n fiesiese en verstandelike toestand dat hulle die meeste baat by die onderrig kan vind. Die bestaande stelsel om donkies in bruikleen tegee aan behoeftige leerlinge ouers, in gevalle waar die leerlinge 'n aansienlike afstand af te lê het, ⁶⁸⁾ IS DEUR BYNA ALLE getuë ten sterkste veroordeel.

As daar een feit bestaan dan is dit dat die donkievervoer nie die kinders in so 'n fiesiese en verstandelike toestand by die skool lower dat hulle ~~hulle~~ die meeste baat by die onderrig kan vind.

67) Rapport O.K.v.O. Bl. 24 par. 88.
68) Ek onderstreep.

Die pentekening wat onlangs in „Die Volksblad“ (15. Julie, 1929) verskyn het, gee 'n juiste beeld van die moeilikhede waarmee die skoolkind wat met 'n donkiekarretjie skool toe ry, te kampe het. Die kind is gedurende die winter vir ongeveer twee uur elke more blootgestel aan die snerpende koue van 'n Vrystaatse wintersmore en gedurende die somer, vir twee uur smiddags aan die bloedige somerson, met die moontlikheid dat 'n donderbui hom op pad vang en die donkie dan totaal steeks word. Gedurende die winter kom die kind verkleumd, gewoonlik laat en moeg gesukkel by die skool aan. In meeste gevalle is die kind maar armoedig gekleed en moet dan half-verkleumd, in 'n koue skoolgeboutjie sonder enige verwarming die hele dag sit. Gedurende die somer kom hy uitgeput tuis; moet dan gewoonlik nog met die plaaswerk help en sy skoolwerk vir die volgende dag onder hierdie omstandighede voorberei. Die volgende oggend as hy opstaan is hy mieskien nog moeg en moet dan weer op weg met die donkiekarretjie, waarmee nog meer van sy liggaamskragte verlore gaan. In hierdie toestand kom hy by die een- en twee-onderwyserskool aan waar hy onder die mees ongunstigste omstandighede onderrig ontvang. Geen wonder dus dat die plattelandse kind sulke onbevredigende resultate lewer nie, as by die inherente gebreke van 'n een- of twee-onderwyserskool, die kinders deur die primitiewe vervoer, nog onbekwamer gemaak word om die meeste voordeel uit die onderrig te trek. Geen wonder dat die skoollewe van die plattelandse kind meer 'n marteling as 'n plesier is en hy by die eerste geleentheid wat die wet toelaat die skool vaarwel sê.

Nie alleen ly die kind fisies nie, maar sy karakter word ook ondermyn. Die gedurige geslaan om oor die weg te kom laat hom alle liefde vir diere verloor en hy word wreed van geaardheid. Hy kry 'n slegte

humour, leer om vuiltaal te gebruik en word naderhand net so koppig as die donkie waarmee hy heeldag sukkel. Skrywer is oortuig dat dit beter vir die kind sal wees om vier of vyf myl na en van skool elke dag te loop as om gebruik te maak van donkievervoer.

Die volgende oplossing vir die betsaande vervoerkwessie is aan die O.K.v.O. voorgestel gevord:-

- (i) Die gebruik van motorlorries, soos bv. in Amerika.
- (ii) Die betaal van 'n vervoerteelaag van 6d. per skooldag vir elke behoeftige leerling wat vervoer word; en
- (iii) vervang van die donkie deur muile of perde.

Die kommissie is van mening dat (i) en (ii) te duur sal wees en beveel dus aan....., (a) dat perde gebruik word as trekkiers wanneer die leerlinge meer as 6 1/2 myl vervoer moet word; (b) dat waar die afstand van 6 1/2 tot 4 myl is, 'n goeie klas donkie gebruik word, en (c) dat vir afstande onder 6 1/2 myl geen vervoer van regeringsweë verskaf word nie. In enkel gevalle sou dit miskien moontlik wees om 'n kontrak aan te gaan vir vervoer van al die leerlinge van 'n bedonder wyk."

Skrywer het gedurende die tyd wat hy op Vechtkop werksaam was gepleit vir motervervoer, en die algemene argument was dat dit te duur sal wees. Dit is dus interessant om hier die volgende uit „Die Volksblad“ van 1 Julie, 1929, aan te haal: „Mr. Gert Kruse, L.P.R., vir Bloemfontein Distrik, het gisteraand in die Provinsiale Raad verwys na die verslag van die Provinsiale Ouditeur insake die proefneming wat die Administrasie gemaak het met die vervoer van skoolkinders per motor en voorgestel dat aangesien die proefneming as geldelik geslaagd deur die Provinsiale Ouditeur beskou word, die Administrasie die moontlikheid sal oorweeg om die motervervoer van skoolkinders van en na dageskole uit te brei. Hy het in die kort gewys op die benarde toestand op die platteland waar talle van kinders ses tot sewe myl met 'n donkiekar of selfs bloots op 'n donkie dag vir dag na en van die skool ry. Hierdie

manier van vervoer is seker nie die gewenste soort nie en spr. gaan self sover om te beweer dat kinders langer as die verpligte ouderdom op skool sal bly as die vervoermiddels verbeter word."

Proefneming het dus aangetoon dat motervervoer in die O.V.S. prakties moontlik is, en dat die O.K.v.O. se mening verkeerd was. Op grond van hierdie proefneming in die O.V.S. en die ondervinding in Amerika wil skrywer dus aanbeveel dat in verband met enige konsolidasieskema dat alle leerlinge, of hulle behoeftig is of nie, van regeringswet vervoer word deur (a) motervervoer of (b) motervervoer vir die leerlinge wat die verste blywens perden of mulwaens, van 'n tiepe soos afgebeeld in figuur op bladsy , vir die kinders nader aan die skool.

Daar is vandag soveel doeltreffende moterlorries dat dit vir die Administrasie geen moeilikheid sal lower om die mees geskikte te kry nie en die vervaardiging van die waens, soos afgebeeld, sou deur die Ambagskole onderneem kan word.

Die bestuur van die rytuie moet toevertrou word aan verantwoordelike persone wat 'n salaris van die Departement ontvang en onder kontrak werk. Hierdie kontrak moet o.a. insluit, behoorlike versorging van die rytuie en trekkiers en stiptheid wat betref die vertrek en aankoms by die verskillende „stasies" waar die leerlinge op en af klim, en by die skool, en verantwoordelikheid vir die sorg en dissipline van die kinders onderweg.

Die Administrasie behoort ook die moontlikheid te oorweeg van i.p.v. self die rytuie en trekkiers te verskaf, of dit nie meer doeltreffend sal wees as die vervoermiddels deur die vervoerkontrakteurs verskaf word nie. In alle geval behoort die liggaam wat die kontrakte aangaan, hetsy skoolkomitee, skoolraad of Departement, toe te sien dat die vervoermiddels doeltreffend is en onder behoorlike beheer staan.

Die voordele van vervoer soos hierbo uiteengesit sal wees dat die kind wel in so 'n fiesiese en gesondheidstoestand by die skool aankom dat hy die meeste baat by die onderrig sal ontvang, want die vervoermiddels sal hom beskud teen die koue, hitte en reën. Die gevaar dat die kinders dus net net klere en skoene in die skool sal moet sit en allerhande kwale as gevolg daarvan ontwikkel, word verwyder. Beter dissipline word gehandhaaf want die kind is vandat hy sy huis verlaat totdat hy weer terug is, onder toesig van of die drywer of by die skool, die onderwyser. Vuisgevegte, rook, vloek, vuiltaal en ander morele gevare op pad word verwyder. Stokkiesdraci word onmoontlik want die drywer hou 'n register van die kinders wat elke dag vervoer word, en hierdie gegewens word aan die prinsipaal van die konsolideerde skool verskaf, sedat behoorlike kontrole uitgeoefen word. Die leerling leer ook die gewoonte aan om stipt te wees want hy sal op tyd by die „stasie“ waar die rytuie langs die weg stilhou, moet wees. Die gemeenskap baat deur die vervoer van die leerlinge want dit sal as gevolg hê die maak⁶⁹⁾ en instandhou van goeie paaie en plaaswaardes in so 'n konsolidasie-streek behoort te styg.

 69) Die Paaie-Vraagstuk in Suidafrika. J.W. Welshaw. Bl.6.

Hoe Om te Konsolideer.

Die Amerikaanse ondervinding is eenparig op die punt dat die wyse waarop konsolidasie aangepak moet word en die voorlopige propaganda vir die saak, die grondslag vorm vir die toekomstige sukses van die onderneming.

Die eerste vraag wat hom voordoem is : By wie moet die eerste poginge tot konsolidasie ontstaan; by die Departement of deur plaaslike inisiatief? Skrywer is van mening dat die Departement, deur middel van sy verantwoordelike amptenare, direkteur, sekretaris, inspekteurs, skoolraadssekretarisse, e.a., die noodsaaklikheid van hervorming op plattelandsonderrysgebied, en die voordele verbende aan konsolidasie, by geskikte geleenthede, bv. op onderwyserskonferensies, boereweke, ens., onder die aandag van die plattelandse onderwyspersoneel en die publiek moet bring. Deur middel van geskrifte, sirkulêres, ens., kan die saak ook baie bevorder word. Wanneer iemand, hetsy onderwyser, ouer of 'n ander belanghebbende, hom die saak aantrek, sal hy by die plaaslike persone belang in die saak opwek, en enige verdere poginge sal dus uitelutelik plaaslike inisiatief beteken; eers wanneer die saak seker gevorder is moet van departementewêre hulp verleen word om die skema tot rypheid te bring. Skrywer kan nie met genoeg nadruk waarsku dat 'n konsolidasieskema nie op 'n seker wyse moet afgedruk word nie. Die ondervinding te Vechtkop, waar slegs 'n deel van die belanghebbendes die skema goedgekeur het, is genoeg bewys teen so 'n handelwyse.

Die normale ontwikkeling van 'n konsolidasieskema sou ongeveer as volg kon voorgestel word: Gestel dat 'n sekere onderwyser die noodsaaklikheid en moontlikhede van konsolidasie in sy wyk besef, dan

sal hy met sy naburige kollegas oor die saak gesels. Die onderwysers op hulle beurt sal die saak onder die aandag van hulle komitees bring en as hulle die saak ondersteun sou dit beste wees om 'n konferensie van die betrokke komiteelede te belê waarop die hele saak, van alle kante, bespreek kan word. Enige besluit wat uit hierdie komitee-konferensie vloeï word na die Skoolraad van die betrokke distrik verwys. Hier word die saak verder bespreek waarna dit na die Departement verwys word.

Die Departement stuur dan een van sy amptenare, liefs een wat uitsluitelik met hierdie soort werk belas is, na die wyk om 'n deeglike ondersoek in te stel en informasie in te win. Sorg moet gedra word om veral in verband met die volgende punte, so breedvoerig moontlik gegewens in te win: hy sorg vir 'n akkurate kaart van die omgewing wat al die bestaande skole, paaie, riviere, spruite en plase aandui. Hy maak 'n sensus van die wyk sodat daar volledige besonderhede sal wees oorsake die aantal families, die getal skoolgaande kinders, en ook die wat nog nie opskool is nie. Hierdie gegewens sal veral van waarde wees om die mater van later uitbreiding te kan beraam. Hy bepaal ook 'n tyd wanneer hy die ouers en belangstellendes kan ontmoet om hulle besware of aanbevelings aan te hoor. Op hierdie wyse versamel die amptenaar die nodige gegewens wat hom instaat sal stel om 'n volledige verslag op te stel oor die bestaande toestande, die voor- en nadele van en die besware teen die voorgestelde hervorming, en sy aanbevelings betreffende die geboue, reëls vir die vervoerbusse en waentjies, ens., ens. Hierdie rapport word aan die Direkteur voorgelê en indien die verslag gunstig of ongunstig is word die betrokke skoolraad en skoolkomitees daarvan in kennis gestel.

Op hierdie stadium sal dit wenslik wees om die hulp van die plaaslike koerant in te roep, wat in 'n reeks van pittige artikels oor die bestaande toestande, die voor- en nadele van die nuwe stelsel

hale daartoe kan bydra om publieke mening oor die saak in die regte rigting te lei.

'N ouervergadering word nou belê waarop die deskundige van die Departement, die inspekteur waaronder die vak val, die lede van die Skoolraad en betrokke skoolkomitees teenwoordig sal wees. Hier word die hele kwessie deeglik deur almal bespreek en dan gaan die saak na die stembus. Die ondervinding op Vochtkop het geleer dat dit nie voldoende is om slegs op 'n meerderheid van stemme by so 'n vergadering die saak te beslis nie; baie belanghobbenendes mag afwesig wees, anders mag sonder nadink hulle stemme uitbring, maar indien behoortlik by 'n stembus oor die saak gestem word, het almal geleentheid om goed aan die saak te oorweeg en in ryp beraad, in die beste van sy oortuiging te stem. Na behoorlike kennisgewing in die staatskoerant en die plaaslike pers, word 'n dag en tyd gestem. Alle ouers en voogde is stengeregtig en 'n twee-derdes meerderheid van almal wat 'n stem uitbring is nodig vir die deurvoer van die skema. 'N bloot meerderheid van stemme is nie voldoende nie, want die twee partye kan ongeveer ewe sterk wees met die gevolg dat by die inwerking tree van die skema daar heelwat teëstand kan wees, en die gebrek aan heelhartige samewerking van almal in die saak betrokke, kan die saak aansienlik strem of die saak laat doodloop, soos dit die geval op Vochtkop reeds was.

As hierdie verskillende stadia suksevol deurloop is word 'n aanvang gemaak met die nodige voorbereidings, geboes word opgetrek, leerkragte word aangestel, buisreëls bepaal en alles in gereedheid gebring vir die openingedag. By geleentheid van die opening van die konsolideerde skool kan sports gehou word, of ander vermaaklikheid georganiseer word, en enige winste daardie dag gemaak kan gebruik word as 'n nucleus vir een of ander fonds in verband met die skool.

Die wyk wat eerste hierdie weg inslaan verseker nie alleen die toekomst van die jeug in hulle omgewing nie, maar ook die van die hele provinsie want deur die mag van die voorbeeld sal die suksesvolle resultate ook andersentra aangespoor word om hervorming langs hierdie weg op onderwysgebied te bewerkstellig.

Besware Teen Konsolidasie.

Die besware wat hier aangevoer word teen konsolidasie is gebaseer op die ondervinding van die Amerikaners en skrywer se persoonlike ondervinding in verband met die Vechtkop-skema. Baie van die besware is die resultaat van diepgewortelde konserwatisme en wantroue vir alles wat nuut is wat so 'n kenmerkende karaktertrek van die plattelandsbewoner is; anders weer spruit uit onkunde en wanneer die nodige inligting en gegewens verskaf is, val hulle gewoonlik weg; nie een van die besware is van so 'n aard dat dit nie op een of ander wyse bevredigend kan opgelos word nie.

Slegte paaie en slegte weer. Een van die eerste besware wat geopper word teen die vervoer van skoolkinders is dat die paaie daarvoor ongeskik is. Hulle mag erken dat konsolidasie groot moontlikhede is het maar die vervoer sou misluk indien die paaie nie beter ~~was~~ nie. Hulle argumenteer so : sorg eers vir beter paaie en probeer dan konsolidasie. Die Amerikaanse ondervinding is dat konsolidasie goeie paaie teweegbring; dis nie nodig om eers te wag totdat die gemeenskap beter paaie het nie. Die paaie is ook nie so sleg dat plaasprodukte nie daarvoor vervoer kan word nie en skrywer voel oortuig dat hoe stremmend die slegte paaie ook mag wees, die kinders suksesvol vervoer kan word indien behoorlike voertuie en bekwame drywers aangeskaf word.

Weersgesteldheid. 'n ander beswaar is dat die koue en reent nadelig sal wees as die kinders sulke ver afstande vervoer moet word. Uit die oog werd egter verloor dat dit nie die afstand is nie, maar die tyd wat die leerling op die pad deurbring. Onder huidige omstandighede bly 'n kind ongeveer twee uur op pad en is totaal onbeskut teen koue en reent. Met behoorlike vervoer vervel hierdie beswaar, soos alreeds aangetoon is.

Vrees dat konsolidasie 'n nadelige invloed sal hê op grondwaarde. In baie gevalle redeneer die gemeenskap dat die sluit van die een-onderwyserskole die waarde van die plase sou verminder omdat die kinders nou minder geleentheid sou hê om 'n skool te bereik. Onkunde en ongeselsug kan alleen so redeneer want die ondervinding het die Amerikaner geleer dat grondwaarde verhoog word in 'n omgewing waar 'n konsolidasieskema bestaan. Die daarstelling van 'n konsolidasieskema sou dus persies die teenoorgestelde uitwerking hê.

Vrees dat die kinders weens groter afstande aan meer ongemak en gevare blootgestel sal wees. By die eerste oogopslag lyk dit asof hierdie 'n baie gegronde rede is. Die ouer hoor dat die kind miskien 'n tien myl ver vervoer moet word, en dit in die winter koue en somerreëns. Soos die toestande vandag is loop die kinders van 1 tot 3 myl, en ry van 1½ tot 7 myl met die allertreurigste vervoer. Reeds is daarop gewys dat die beter vervoer juis die kinders beskut teen die weersgesteldheid, en die vervoer is soveel gouer dat die kind in 'n korter tyd oor die langer afstand vervoer word. Die rytule kan ook toegeskoop word en die kinders kom warm en droog by die skool aan. Die drywers word deur kontrak gebind om op tyd te wees en die wag by die „stasies“ en die tyd op pad word tot 'n minimum gebring. Hierdie beswaar val dus dadelik weg sodra ouers op hoogte van sake gebring word.

Die plattelandse skool was al die tyd goedgenoeg en het in die behoeftes van die plattelandskind voorsien. Onderzoek na die

doeltreffendheid van die een- en twee-onderwyserskool in Amerika en deur die skrywer in die O.V.S. het genoeg bewys gelower dat hoe doeltreffend die skool in die verlede gewees het, dit nou nie meer die geval is nie. Op alle gebiede skiet die plattelandskool ver te kort aan die moderne vereistes.

Opposisie van 'n naburige dorp. Hierdie was veral een van die redes waarom die skool te Vechtkop misluk het. Die Heilbronse dorpskool kon nie sien dat binne 15 myl 'n skool totstand kom wat op die platteland, in die behoeftes van die platteland sou voorsien nie, want dit sou 'n moontlike nadelige invloed hê op die getalle van die sekondêre afdeling. Blindheid vir die vereistes van die plattelandskind en maywer in sy ergste graad is die enigste rede vir so 'n gedragsslyn en kan dus nie as 'n wettige beswaar teen konsolidasie ingebring word nie, daar die dorpskool hier probeer om seggingskap uit te oefen op 'n gebied wat heeltemal buite sy bestek val. Vechtkop se ondervinding was dat persone op die skoolraad wat dorpsbelange had, baie en onnodige teenstand aan die skema gebied het.

Die Vrystaat is nog te dun bevolk. Alhoewel hierdie beswaar in sommige streke 'n werklike ^{kan} wees, ~~is~~ dit nie die feit weêrlê dat daar groot streke in die Vrystaat is waar die bevolking wel dig genoeg is om konsolidasie te regverdig. Die volgende vergelykende tabel tussen State in die V.S.A. waar suksesvolle konsolidasie in werking is, en sommige Vrystaatse distrikte weêrlê hierdie beswaar. In al die genoemde Vrystaatse distrikte kan konsolidasie aangepak word met net soveel hoop op sukses as wat dit in gemelde streke in Amerika die geval is.

Oranje Vrystaat.

Verenigde State van Amerika.

Ficksburg. 8.72

70)

Bloemfontein. 6.82

Vredesfort. 6.06.

Frankfort. 5.55

Heilbron. 5.09

Lindley. 4.99

Bethlehem. 4.92

Kroonstad. 4.63.

Senekal. 4.53

Rouxville 3.96

Bethulie 3.29

Wepener. 3.14.

Harrismith 2.80.

Vrede 2.76

Winburg. 2.74

Edenburg 2.72

Fauresmith. 2.46

Smithfield. 2.39

Thabansjoe 2.17

Boshof 1.92

Hoopstad. 1.88

Philippolis. 1.77

Jacobsdal. 1.40

S. Dakota. 7.6

N. Dakota. 7.4

Oregon 7.1

Utah. 4.1

Idaho 3.9

New Mexico. 2.7

Montana 2.5

Arizona. 1.8

Wyoming. 1.5

Nevada 1.0

In al hierdie state van Amerika is konsolidasie met sukses ingevoer, waarom dan nie ook in sekere Vrystaatse streke nie, baie waarvan 'n digter bevolking het as die genoemde Amerikaanse streke?

Konservatisme. Ons het aangetoon dat die besware hierbo aangehaal almal uit die weg geruim kan word wanneer die kwessie behoorlik onder die aandag

70) Syfers toon aan blanke bewoners per vk. myl volgens Sensus 1921, vir die O.V.S. en verskillende artikels in die Encyclopaedia Britannica vir Amerikaanse state.

onder die aandag van die belanghebbende publiek gebring word, maar die groot beswaar en moeilikheid wat oorwin moet word is die ingebore konservatisme van die plattelandse bevolking. Alle propaganda moet dus in die eerste plek op hierdie faktor mik, word die noodsaaklikheid vir verandering en verbetering besef, val die ander besware as vanself weg. Dit sal waarskynlik jare duur voordat 'n algemene konstruktiewe onderwyspolitiek op die platteland ingevoer word, maar dis daarom van soveel groter belang dat die noodsaaklikheid vir hervorming onder die aandag van die volk so gou moontlik gebring word. Hierdie proefskrif is 'n beskeie poging in daardie rigting.

OPSOMMING EN BESLUIT.

Hierdieproefskrif het sy ontstaan gehad toe skrywer as middelbare assistent aangestel geword het aan die Voortsettings - , later Burgerskool, te Vechtkop. Daar sou 'n begin gemaak word met 'n konsolidasieskema. Die moontlikhede van hierdie skema was groot en belangstelling in plattelandsonderwys het skrywer tot die besluit laat kom om die onderwerp van konsolidasie van skole as tesis vir die M.Ed.-eksamen voor te lê.

Die doel van die proefskrif was, soos in die inleiding uiteengesit, om:

- (a) 'N kronologiese oorsig van die ontstaan en ontwikkeling van die plattelandskool in die O.V.A. te gee;
- (b) die mate van endceltreffendheid van die plattelandse skool in die O.V.S. te ondersoek en vas te stel;
- (c) die opvoedkundige geleenthede van die dorps- en

plattelandskind, waar moontlik, met mekaar te vergelyk;

(d) aan te toon dat die plattelandskind geen spesiale opvoedkundige geleenthede, wat weens sy omgewing vereis word, geniet nie;

(e) ondersoek in te stel na landelike opvoedkundige geleenthede in die Verenigde State van Amerika, waar die toestande en probleme baie ooreenslaan met die in Suidafrika;

(f) die Vechtkop-skema en die aanbevelings van die O.K.V.O. te kritiseer; laasgenoemde veral in verband met die voorgestelde konsolidasieplanne;

(g) die doel van die plattelandse skool vas te stel en aan te toon dat dit verkry kan word deur (i) konsolidasie van skole, (ii) die skepping van sekondêre onderwys geleenthede op die platteland; aanbevelinge te maak betreffende opleiding van onderwyers, waar en hoe ye konsolideer, die vervoer van leerlinge na en van skool, en die bespreking van die voor- en nadele en besware teen konsolidasie.

In die tweede hoofstuk word 'n geskiedkundige oorsig gegee van die plattelandse skool in die O.V.S. vanaf onstreeke 1840 tot 1922. Hieruit blyk dit dat die eerste onderwys nou verbonde was aan die kerk en alle leerstof en metodes was daarop gemik om die kind te leer reken, lees en skryf, sodat hy later as lidmaat van die kerk kon aangeneem word. Allens het 'n stelsel van onderwys ontwikkel wat meer voorsiening gemaak het vir die behoeftes van die bevolking van 'n jong ontwikkelende staat, maar wat, alhoewel dit die vereistes van die dorpe tred gehou het, later uit voeling geraak het met die besondere belange van die platteland.

Dit was eers in 1922 toe die eerste stappe geneem was om deur die sogenaamde Vechtkop-skema, beter onderwysgeleenthede vir die platteland te skep.

Die derde hoofstuk bepaal hom tot 'n uiteensetting van die teenwoordige status van die onderwys op die platteland van die O.V.S. Al die punte van ondersoek in verband met die kinders, onderwysers, skoolgeboue en uitrusting, inspeksie en omgewing bewys dat die een- en twee-onderwysskool nie kan in staat is om die voorgestelde doel van die plattelandse skool te vervoeslik nie en dat hervorming baie dringend nodig is.

In die vierde hoofstuk bespreek skrywer eers die ontwikkeling van konsolidasie in die Verenigde State en toon aan hoedat hierdie stelsel van plattelandse onderwys gedurende 'n tydperk van ongeveer sewentig jaar oor die lengte en breedte van die State gesprei het. 'N stelsel wat so kan uitbrei en algemeen aangeneem word deur so 'n vooruitstrewende land soos die V.S.A. moet die beste oplossing vir hervorming aanbied in verband met plattelandse onderwys.

In die tweede gedeelte wys die skrywer daarop dat die idee van konsolidasie in die O.V.S. bestaan vanaf 1908 toe die destydse Direkteur van Onderwys, Mr. Gunn, in sy rapport van 1908 - 1908 die wenslikheid van so 'n skema vir die platteland bespreek het. In 1915 word 'n poging aangewend om te Rietspruit, in die Winburgse, 'n paar skole te konsolideer maar eers in 1922, te Vechtkop, word 'n bepaalde stap in hierdie rigting gedoen. Ongelukkig was die Vechtkop-skema nie met die nodige voorbedagzaamheid aangepak nie; die gevolg was dat van die staanspoor af, verdeeldheid onder die ouers en belanghebbendes was. Daar was ook geen definitiewe doel met die skool nie: eers sou leerlinge opgelei word vir die voorgestelde Junior Sertifikaat van die O.V.S. Onderwys Departement (1923); later vir die Junior Sertifikaat van die Universiteit van Suidafrika (Jan 1924) en toe uiteindelik (Sept. 1924) word besluit om vir geen bepaalde eksamen te werk nie, maar slegs die

kinders 'n deeglike voorlopige kursus in landboukunde te verskaf.

Gebreke aan behoorlike vervoer was een van die vernaamste faktore vir mislukking en die feit dat die sogenaamde sub-skole kon bly bestaan, het voortdyrende geleenthede verskaf vir twis en tweedrag en plaaslike jaloesie, sodat die konsolidasieskema totaal misluk het en vandag word pogings aangewend om die skool te ontwikkel in 'n landboukskool van die Tweespruit-tipe.

In die laaste hoofstuk, nadat die doel van die plattelandse skool bespreek is, maak die skrywer die volgende aanbevelings:-

(a) konsolidasie van die een- en twee-onderwyserskool, en die daarstelling van konsolideerde primêre plattelandse skole;

(b) daarstelling van een of meer Burgerskole in elke skoolraadsdistrik, wat 'n voortsettingekursus na st. VI aan die plattelandse kind sal verskaf;

(c) opleiding van onderwysers vir die platteland wat volkose bekwaam sal wees vir die werk op die platteland deur insluit in hulle kursus van veral plattelandse sosiologie, landboukunde (vir mans) en hushoukunde (vir dames);

(d) vervoer van rogeringswet vir alle leerlinge deur motorlorries, of motorlorries en perde- en mulwaens;

(e) aanstelling van behoorlike en verantwoordelike drywers van die voertuie;

(f) propaganda vir konsolidasie deur die Departement, maar enige skema moet;

(g) deur plaaslike inisiatief ontstaan.

(h) Onderzoek na die moontlikheid van elke voorgestelde konsoli-

konsolidasieskema

konsolidasieskema deur 'n verantwoordelike amptenaar van die Departement;
en (1) goedkeuring van die skema deur 'n twee-derdes meerderheid
van die ouers en voogde.

-----00000-----

B I B L I O G R A P H I E.

- Abel, J.F. Consolidation and Transportation Problems. Bulletin No. 39. 1923.
Take no Risks. Rural School Leaflet No. 31, June 1924.
A Study of 260 Consolidations. Bulletin No. 32. 1924.
- Bruwer, J.P.J. The Development of Education in the O.F.S. (1854 - 1874)
Unpublished Ms.
- Brooks, E.C. Consolidation of Schools and the Cost of Transportation.
- Coffey, W.L. Consolidated Schools. 1919.
- Calhoun, J.T. Consolidated Schools in Mississippi 1922-28.
- Coffey & Munson. Rural Education in Michigan. 1921.
- Consolidation of Schools in Maine and Connecticut. 1922.
- Consolidated Schools in Minnesota. 1923-24. Report (Typed circular)
- Campbell. The Iowa Plan for Training Teachers for Consolidated Schools
Rural Sch. Leaflet No. 17. 1923.
- Consolidated Schools in Illinois. 1921.
- Consolidation of Schools and Transportation of School children in
Lafayette. Rural School Bulletin No. 19.
- Code of Regulations for Primary Schools. O.F.S. Education Dept. 1920.
- Country wide plan for Organisation of Lincoln County. N. Carolina. 1923.
- Consolidation of Schools and Public Transportation of Pupils. 1911.
- Dille, Alvin. The Reorganisation of the County School. 1919.
- Eybers, G.W. Select Constitutional Documents. 1918.
- Fairechild, E.T. Consolidation of Rural Schools. 1908.
- Friend of the Free State. 1854 & 1863.
- Guan, Hugh. Education in the O.R.C. Paper read to the British Association. Johannesburg. 1905.
- International Harvester Company. The Consolidated Rural School.
- Kansas School Consolidation Manual. 1922.

Larger Type of Rural School an Imperative Need. Educational Bulletin No. 36. 1922.

Lugtenburg, A.H. Geskiedenis van die Onderwys in die S.A. Republiek 1836-1900.

Malan, J.R. Reorganisation of Rural Education. 1922.

Malherbe, E.C. Education in South Africa 1852 - 1920.

Provincial Gazette of the O.F.S.

Rural School Bulletin of the Missouri State Teacher's College. 1923.

Report of Committee on School Transportation Problems in Massachusetts 1925 (mimeographed)

Report of the Director of Education in the O.R.C. 1908 & 1909 - 1910.

Rural School Circular No. 9. Consolidation of Schools and Transport of Pupils 1924 (mimeographed)

Rapport van die Onderwys Kommissie van Onderzoek. 1926.

Survey of Public Schools of Lenoire County. Educational Publication.

Schools of Lenoire County. N. Carolina. Ed. Publication. 1923.

Schools of Greer County. Oklahoma. 1921.

Sargent, C.G. Rural & Village Schools of Colorado 1914.
Consolidated Schools of the Mountains, Valleys & Plains of Colorado 1921.

State School Facts. N. Carolina. 1925.

Selge. Transportation Costs in Consolidated Schools in Minnesota. 1924

Transportation of Pupils. Nebraska. 1924.

Theal, G. McCall. South Africa.
History of the South African Republics 1854 - 1872.

The Teacher. Oktober, 1924.

Volksblad, Dio.

What People Say about School Consolidation. Kansas Normal School. 1922.

Walshaw, J.W. The Road Problem in South Africa.

A A N H A N G S E L.

VRAEÏYS AAN PRINSIPALE EN ASSISTENTE VAN DORP EN PLATTELAND PRIMERE SKOLE.

Let Wel: Prinsipale antwoord al die vrae. Assistentente alleen die wat onde rstreep is.

Bloemfontein, 30 Augustus, 1925.

Geagte Mnr. of Mej.,

In verband met 'n vergelykende studie van dorp en platteland primere skole is dit nodig in inligting oor die volgende vrae in te wen.

Sal u so goed wees om so noukeurig moontlik die lys in te vul en sonder versuim terug te stuur aan die Skoolraad-sekretaris van u distrik? Ek voel seker dat ek op u medewerking kan vertrou.

Die Direkteur van Onderwys het verlof gegee vir die insameling van hierdie informasie, soos blyk uit die volgende uittreksel: „met betrekking tot u brief, waarin u vra om toegelaat te word om die nodige materiaal te versamel in die Hoofkantore te Bloemfontein, sowel as in die Skoolraadkantore om u in staat te stel 'n tesis oor Sentralisasie van skole en die vervoer van skoolkinders te skryf, het ek die eer u te berig dat aan u versoek kan voldoen word”.

U word nie gevra u naam te neem nie.

Alle informasie sal streng konfidensieel wees. Alleen statistiese begruik sal daarvan gemaak word.

By voorbaat hartelik dank vir u ondersteuning.

Met hoogagting,

Die uwe,

C. J. C. LEMMER, B.Sc.

P.S. It was found impossible to send out questions in both Afrikaans and English. Questions may be answered in English.

1. Skoolraaddistrik.
2. Naam van skool. Klas van skool.
3. Naam en nommer van plaas waarop skool staan.
4. Getal onderwysers. Dames. Her.

A. KINDERS.

1. Wat was die getal kinders op rol laaste kwartaal?
2. Wat is die getal klasse in die skool?

3. Wat is die getal kinders in elke standard? Sub.A. Sub.B.
St. I St. II St. III. St. IV St. V. St. VI
4. Wat is die getal kinders wat skool-toe loop?
5. Wat is die getal kinders wat skool-toe ry (i) op departementsonkoste, (ii) met die vervoer?
6. Wat is die verste distansie wat kinders (i) ry (ii) loop?
7. Wat is die kortste distansie wat kinders (i) ry (ii) loop?
8. Van hoeveel plekke kom die kinders?
9. Wat is die gemiddelde getal kinders van elke plaas?
10. Wat is die gemiddelde afstand wat al die kinders van die skool af bly?
11. Wat was die persentasie teenwoordig laaste kwartaal?
12. Wat was die vernaamste rede vir afwesigheid?
13. Hoeveel keer gedurende die laaste vier kwartale het spruite of riviere kinders belet om skool-toe te kom?
14. Kry die kinders iets te ete by die skool? Soos bv. soep, brood of drinkgoed.
15. Wie betaal daarvoor?
16. Het die kinders wat vervoer word al ongelukke op die pad gehad?
17. Was die ongelukke deur onverskilligheid van die kinders of deur die ondletreffendheid van die vervoermiddels.
18. Wat was die getal kinders wat gedurende die afgelope vier kwartale u skool verlaat het (i) na 16 jaar ouderdom en voor St. VI deur was, (ii) na hulle St. VI deur was?
19. Wat is die getal kinders wat (i) van die plaas kom, (ii) van die dorp kom?

B. ONDERWYSERS.

1. Is u 'n man of 'n vrou?
2. Is u getroud of ongetroud?
3. Hoe oud is u?
4. Het u groot geword op 'n plaas of dorp?
5. Watter standard het u op skool bereik?
6. Het u onderwys geniet na matriek?
7. Was u op 'n opleidingskollege of universiteit?
8. Het u enige ander opleiding as onderwyser gehad?
9. Watter professionele sertifikate besit u?
10. Het u dit gekry deur privaat studie, of aan 'n inrigting.
11. Hoe oud was u toe u begin skoolhou het?
12. Hoeveel jaar ondervinding het u (i) om die O.V.S. (ii) Elders.
13. In hoeveel verskillende skole het u skoolgehou?
14. Het u voorheen op 'n dorp of op 'n plaas skoolgehou?
15. Hoe lank is u op die teenwoordige skool?
16. Hoe ver bly u van die skool?
17. Hoe kom u daar? Loop of Ry?
18. Het u u eie vervoer, of wie verskaf die vervoer?
19. Hoeveel keer het spruite of riviere u verhinder om skool-toe te gaan.
20. Hoeveel lesse gee u gemiddeld per dag?
21. Hoe lank is elke les gemiddeld?
22. In watter klas of klasse (of in watter vakke) gee u onderwys?
23. Hoeveel leerlinge het u in u klas of klasse?
24. Hoeveel leesboeke gebruik u? Afrikaans.... Engels.....
25. Wat is u totale jaarlikse salaris?

26. Watter toelae ontvang u?
27. Hoeveel per maand betaal u aan losies?
28. Indien u u eie huishouding het, hoeveel betaal u aan huishuur per maand?
29. Is u huis u eie, privaat of departementseiendom?
30. Hoe ver is u van die naaste dorp?
31. Hoe kom u op die dorp?
32. Het u u eie vervoer?
33. Hoe dikwels kom u op die dorp?
34. Watter geleenthede het u om u as onderwyser te verbeter?
35. Wat doen u om u as onderwyser te verbeter?
36. Is u nou op die dorp of platteland?
37. Is u daar tevrede? Gee u redes asb. so volledig moontlik.

C. DIE SKOOL.

1. Woon die eienaar self op die plaas waarop die skool staan of word die plaas verhuur of is dit departementseiendom?
2. Staan die skool apart van ander geboue?
3. Is dit deel van 'n woon of buitehuis?
4. Is die skoolgebou van klip, steen of houtteen-sink?
5. Wat is die grootte van die grond waarop die skool staan?
6. Met wat is dit omheind?
7. Het u 'n skooltuin?
8. Is daar kans om tuin te maak?
9. Het u voldoende water by die skool?
10. Hoe word dit verkry? Put, boorgat met hand of windpomp, spruit, ens.
11. Het u 'n hoenderboerdery of enige ander spanwerk vir seuns en meisies?
12. Het u voldoende speelgronde?
13. Het u uitrusting vir die speelgronde?
14. Is die sanitêre inrigting voldoende? En apart vir seuns en meisies?
15. Is daar wasplekke by u skool? Hoeveel?
16. Hoeveel klaskamers is daar?
17. Wie maak die kamers skoon?
18. Op wie se onkoste?
19. Hoe dikwels word dit skoongemaak?
20. Is ventilasie in u skool voldoende?
21. Is die verligting in die kamers voldoende?
22. Hoe is dit gestel met verwarming in die winter?
23. Is die meubels en uitrusting in u skool voldoende?
24. Indien nie wat ontbreek?
25. Het u 'n skoolbiblioteek? Hoeveel boeke?
26. Is daar aan u skool in die volgende vakke onderrig en in watter standarde. (i) huishoudkunde, (ii) houtwerk, (iii) naaldwerk (iv) landbou, (v) natuurstudie, (vi) gesondheidsleer.
27. Hoeveel uur per week gemiddeld word onderwys gegee in elke van die volgende vakke. (i) Huishoudkunde, (ii) houtwerk, (iii) naaldwerk (iv) landbou, (v) natuurstudie, (vi) gesondheidsleer.
28. Het u aan u skool 'n natuurkundige versameling?
29. Is daar 'n kindergarten aan u skool?
30. Hoeveel keer per jaar besoek die inspekteur die skool?
31. Hoe lank bly hy by die skool?
32. Wat doen die inspekteur gewoonlik?
33. Watter hulp ontvang u van die inspekteur?

33. Het die mediese inspekteur al u skool besoek?
34. Hoeveel dae was die skool gesluit gedurende die afgelope vier kwartale weens ongesteldheid van die weer?
35. Oefen die weer (koue en teent) soms 'n nadelige invloed uit op die skoolbesoek?

D. DIE OMGEWING.

1. Is daar 'n gees van samewerking tot nut en vooruitgang van die gemeenskap te bespeur?
2. Is daar enige gemeenskapsorganisasie, soos Debatsverenigings, Skietverenigings, ens., Watter?
3. Is daar 'n landbougenootskap? Help u organiseer?
4. Het u al boereweke in u omgewing georganiseer?
5. Is daarvtye wanneer die hele gemeenskap bymekaarkom? Soos met Dinsdagsdag, Nagmaal, ens.?
6. Word die skool as bymekaarkom plek gebruik vir bv. Sondagskool, kerk, of enige ander doel? Waarvoor?
7. Hou u skoolkonserste? Hoeveel per jaar?
8. Is die getal kinders in die skool taamlik standvastig of kom daar baie verwisselinge deur rondtrek?
9. Wanneer vind die grootste rondtrek plaas?
10. Word die beste manne gewoonlik gekies as skoolkomiteede?
11. Doen die skoolkomiteede alles in hulle vermoë om onderwys in u omgewing te verbeter?
12. Waarmee word hoofsaaklik in u omgewing geboer?
13. Is die omgewing ryk of arm?
14. Hoe is diepaaie? Sanderig, klipperig, kleiagtig, ens.?
15. Sal (n motter daar kan loop, selfs gedurende die seisoen?
16. Hoe is die geaamdheid van die omgewing, vlaktes of koppies?

E. ALGEMEEN.

1. Het u moeilikede met u skool?
2. Wat is die grootste moeilikheid in verband met die skool?
3. Het u enige aanbevelings vir verbeterings? Watter?
4. Werk dorp- en plattelandonderwysers saam?
5. Hoe ver gemiddeld is die skole van mekaar in u omgewing?
6. Doen die skole afbreuk aan mekaar? Op watter manier?
7. Wat is die grootste moeilikheid teen sentralisasie in u omgewing?
8. Enige kliek van die skool, vervoermiddele, omgewing of enig iets in verband met die voorafgaande vrae, sal baie waardeer word. Heg aab. hiaraan vas.
9. As dit moontlik is om 'nskets van die omliggende plase waarvan die kinders kom, saam te stuur, sal die ook van baie waarde wees.

HARTELIK DANK VIR U WELWILLLENDE MEDEWERKING.

